

Kehitys

Utveckling

LOKAKUU 3.2022

Heta Kosonen
innovoi
hädänalaisille

Korona
moninkertaisti
orpojen määrän
Perussa

Kryptovaluutat
houkuttavat
Nigeriassa

VESI- KIISTAT YLEISTYVÄT

Jo puolet maapallon väestöstä kärsii ajoittain veden
niukkuudesta. Vesidiplomatialle on tarvetta.

Ilman vettä ei ole elämää

Miksi kaivo rakennettiin linnan seinien sisäpuolelle? Kysyin tätä koululaisryhmiltä, kun opiskeluaikoinani opastin Hämeen linnassa ja seisimme jo aikapäivää sitten kuivuneen kaivon ympärillä. Yleensä aina joku tiesi tai arvasi vastauksen. Vettä käytettiin aseena keskiajalla – ja samaa tapahtuu tänäkin päivänä.

Venäjän hyökkäyssodan keskeltä Ukrainasta kuultiin, että ihmiset olivat lopulta juoneet veden lämpöpattereista. Muuta vettä ei enää ollut saatavilla Mariupolissa, kun Venäjä piiritti kaupunkia keväällä.

Tässä numerossa kerromme vesidiplomatista ja siitä, miten sillä pyritään ehkäisemään veden hallintaan liittyvien kiistojen syntymistä. Valtaosa konflikteista on paikallisia, ja ne saavat usein alkunsa kastelu- tai juomaveden niukuudesta. Suomi on toiminut jo pitkään edelläkävijänä vesidiplomatian saralla.

YK:N ELINTARVIKE- ja maatalousjärjestö FAO on arvioinut, että vuoteen 2025 mennessä kaksi kolmasosaa maailman väestöstä asuu alueilla, joissa kärsitään ajoittain veden puutteesta.

Tulevaisuudessa vesidiplomatialle voidaan ennustaa olevan entistä enemmän tarvetta.

Kesän ja alkusyksyn aikana Itä-Afrikan kuivuus-tilanne vaikeutui. Jo neljä perättäistä sadekautta on jäänyt väliin. Maailman terveysjärjestön WHO:n mukaan aluetta uhkaa pahin ruokakriisi 70 vuoteen. Ilmastomuutoksen aikaansaama kuivuus on olennainen syy ruokakriisin syntymiseen, vaikkakaan ei ainoaa.

Myös Pakistania alkusyksystä peittäneiden tulvien taustalla on ilmastomuutos: ilman ja meriveden lämpeneminen sai aikaan sen, että monsuunisateista tuli tavanomaista runsaammat. Samaan aikaan Pakistanin vuoristojäätiköt sulavat ilmaston lämpenemisen ja mustan hiilen vuoksi.

Kehittyvät maat ovat tuottaneet vain murto-osan maailman kasvihuonepäästöistä. Pakistanin osuus maailman päästöistä on prosentin luokkaa. Maat, jotka ovat vähiten vaikuttaneet ilmastomuutoksen syntymiseen, joutuvat eniten kärsimään sen seurauksista.

Veden matka -dokumentti kuvaa konkreettisesti, mitä sadekauden myöhästyminen Kenian Taitavuorten rinteillä merkitsee viljelijälle. Ihminen saattaa myös tietämättään omalla toiminnallaan heikentää alueensa vesivaroja. Toisaalta toivonpilkahduksiakin näkyy, kun tieto on valjastettu käyttöön.

KUN MAAPALLON väestö kasvaa, vettä kuluu enemmän. Suurin osa vedenkulutuksestamme menee ruoantuotantoon.

Vaikka Suomessa vettä riittääkin, kysymys maailman vesivaroista koskettaa meitä vielä suuremmin kuin ilmastokriisin kautta. Me nimittäin käytämme muiden maiden vesivaroja, kun ostanne ulkomaisia tuotteita. Suomalaisten vesijalanjäljestä lähes puolet tulee ulkomailla tuotteiden sisältämästä piilovedestä.

Esimerkiksi yhden T-paidan valmistukseen kuluu vettä yli 1 000 litraa. Saman verran vesivaroja kuluu yhden avokadokilon tuottamiseen. Ulkomailla tuotettuun naudanlihakiloon lasketaan kuluvan jopa 15 000 litraa vettä.

On asioita, joihin voimme halutessamme vaikuttaa.

PS. Julkaisemme sosiaalisen median kanavissamme säännöllisesti sisältöä, jota ei ole lehden painatusversiossa. Muistathan ottaa seurantaasi Kehitys-lehden Facebook-, Twitter-, Instagram- ja LinkedIn-tilit.

Artiklar i det här numret finns också på svenska på Kehitys-Utvecklings webbplats kehityslehti.fi.

HANNA PÄIVÄRINTA
vs. päätoimittaja

Perun terveydenhuolto ei kestänyt koronapandemiaa

Asukaslukuun suhteutettuna Perussa on kuollut koronavirustautiin eniten ihmisiä maailmassa. Kymmenet tuhannet lapset ovat menettäneet vähintään toisen vanhempansa. Kuva terveysaseman pihalta Cuscon kaupungin liepeiltä Kaakkois-Perussa.

LUE JUTTU SIVULTA 20.

SEPPO SUOMELA

Kehitys – Utveckling

Tilaukset ja osoitteenmuutokset
Verkossa kehityslehti.fi/tilaa-lehti/
Sähköpostitse kehitys.um@grano.fi
Puhelimitse tiistaisin ja torstaisin
klo 9–11/Grano Oy, 044 766 3126

Julkaisija Ulkoministeriö Viestintäosasto Kestävän kehityksen ja kaupan viestinnän yksikkö, PL 176, 00023 Valtioneuvosto
Toimitusneuvosto AD Teemu Heinilehto, viestintäjohtaja Mikko Koivumaa (pj.), apulaisosastopäällikkö Helena Airaksinen, tutkija Kalle Hirvonen, toimittaja Janne Hopsu, asiantuntija Lydia Kilpi, professori Anja Nygren, apulaisosastopäällikkö Juha Savolainen, toimittaja Sami Sillanpää, toimittaja Maria Tolsa
Vs. päätoimittaja Hanna Päivärinta, 029 535 1370, hanna.paivarinta@formin.fi
Toimitussihteeri Tiina Kirkas, tiina.kirkas@gmail.com **Ulkoasu** Laura Ylikahri
Painatus Grano Oy ISSN 0787-041
Kannen kuva Eduardo Soterias/AFP/Lehtikuva
Lehden sisältöä lainattaessa on lähde mainittava.
Artikkelit edustavat kirjoittajiensa kantaa.
Neljä kertaa vuodessa ilmestyvä Kehitys-Utveckling on tilaajille maksuton.
Kehitys-Utveckling 4.2022 ilmestyy joulukuussa.

06

Maaailman makasiini

Suomi lisää humanitaarista apuaan Ukrainaan, nälänhätä pahenee Afrikan sarvessa.

10

Miten niin?

Miten Yhdysvaltain aborttipäätös vaikuttaa kehittyvissä maissa? Järjestöjohtaja Elizabeth Schlachter vastaa.

11

Abortin vastustajat yhä vähemmistössä maailmassa

Grafiikka näyttää, että abortteja tehdään yhtä paljon sen sallivissa kuin kieltävissäkin maissa.

12

Vesivarat ehtyvät ja aiheuttavat kiistoja maailmalla

Suomi pyrkii ehkäisemään ja ratkomaan riitoja vesidiplomatialla.

18

Vedestä taistellaan myös ase-in

Kartta näyttää, että kiistat keskittyvät köyhyydestä ja kuivuudesta kärsiviin maihin.

20

Perussa pandemia jätti jälkeensä kymmeniä tuhansia orpoja

Koronasta ovat kärsineet etenkin köyhät perheet.

SOFI LUNDIN

SAMULI SIIRALA

25

Kolumni**Zahra Karimy**

Afganistanin naiset toivovat, ettei maailma unohtaisi heidän hätäänsä.

26

Kryptovaluutat houkuttavat kehittyvissä maissa

Joku voi rikastuakin, mutta luonto maksaa valuuttojen louhinnasta kovan hinnan.

40

Henkilö

Heli Kosonen etsii ja kehittää käyttökelpoisia tuotteita kehittyviin maihin.

44

Suomi tekee

Innovaatio-ohjelma auttoi nuoria yrityksiä kasvamaan eteläisessä Afrikassa.

30

Ajankuva

Ugandalaisen Mpigin kaupungin kaatopaikalle kipataan viikoittain useita tonneja muovijätettä ja muuta roskaa. Kimuli Fashionability on paikallinen yhden naisen perustama yritys, jonka työntekijät keräävät jätettä ja valmistavat siitä vaatteita, laukkuja ja muita asusteita. Valtaosa ompelijoista on kuuroja naisia.

SAMULI SIIRALA

46

Vapaalla

Ghanan ensimmäisessä skeittipuistossa nuoret naiset rohkaistuvat harrastamaan.

48

Esittelyssä

Monikansalliset yritykset välittävät öljyä, kaivannaisia ja maataloustuotteita mahdotomistakin maailmankolkista markkinoille. Aina bisnes ei kestä päivänvaloa, toteavat brittitoimittajat reportaasikirjassaan.

50

Tuliaisat

Julian Blom oppi avustustyössä Madagaskarilla, kuinka tärkeää on huolehtia itsestään.

51

Sarjakuva

Suomi on tukenut Ukrainan koululaitoksen digitalisointia myös Venäjän hyökkäyssodan aikana. Kuvassa tyttö teki muistiinpanoja etäopetuksessa syyskuun alussa Harkovassa Koillis-Ukrainassa.

VPACHESLAV MADYEVSKYY/UKRINFORM/LK

Opettajien palkat maksuun Ukrainassa

Ukraina on huomattava Suomen humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyön kohdema.
Suomi antaa Venäjän hyökkäyssodan kohteeksi joutuneelle maalle myös puolustustarvikeapua.

VENÄJÄN HYÖKKÄYSSOTA Ukrainassa alkoi viime helmikuussa. Sen jälkeen Suomi on tehnyt päätökset yhteensä noin 91 miljoonan euron lisätuesta Ukrainaan. Alun perin kehitysyhteistyöhön oli tarkoitus tänä vuonna käyttää seitsemän miljoonaa euroa.

Kehitysyhteistyövaroista 15 miljoonaa euroa kohdistuu Maailmanpankin hallinnoimaan Ukrainan julkisen hallinnon PEACE-yhteisrahastoon.

”Rahastosta maksetaan muun muassa opettajien palkkoja, jotta lasten koulunkäynti voitaisiin turvata sodasta huolimatta”, sanoo yksikön päällikkö **Sirpa Oksanen** ulkoministeriön Itä-Euroopan ja Keski-Aasian yksiköstä.

Julkisen sektorin palkkojen ohella Maailmanpankin rahasto auttaa Ukrainaa turvaamaan myös sosiaaliturvan ja eläkkeiden maksamisen.

Suomi on tukenut Ukrainan koulujärjestelmän uudistamista jo aiemmin kahdenvälisellä hankkeella, jolla parannetaan opettajankoulutusta, tehdään uusia oppimateriaaleja ukrainaa toisena kielenä puhuville ja kehitetään opetuksen digitaalisia työkaluja.

”Sodan alettua hanketta on pystytty jatkamaan, mutta sitä on jouduttu sopeuttamaan muuttuneisiin oloihin. Muun muassa opetusmateriaalien digitalisointia on lisätty etäopetuksen tarpeisiin”, Oksanen kertoo.

Asuntoja kotinsa menettäneille

Ukraina on ollut Suomen kehitysyhteistyön kumppani vuodesta 2014 lähtien. Pitkäjänteisen yhteistyön painopisteitä ovat opetuksen laatu, oikeusvaltiotyö sekä energiaturvallisuus ja ilmastokestävyys.

Lisätuesta noin puolet on humanitaarista apua erityisesti YK-järjestöjen ja Punaisen Ristin liikkeen kautta. Apua kohdistetaan esimerkiksi vammaisten henkilöiden tarpeisiin, lisääntymis- ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn ja uhrien tukemiseen.

Lisäksi Suomi on lähettänyt Ukrainaan lääkkeitä, telttoja ja ambulanssien kaltaista materiaaliapua Euroopan unionin pelastuspalvelumekanismien kautta.

Ukrainan pyynnöstä Suomi toimittaa myös väliaikaisia perheasuntoja vähintään 200:lle kotinsa sodassa menettäneelle ukrainalaiselle sekä noin kymmenen liikuteltavaa majoitustilaa pelastushenkilökunnalle.

Maailman ruokaohjelma WFP jakoi humanitaarista apua maansisäisille pakolaisille Jemenin pohjoisessa maakunnassa Hajjahissa viime kesäkuussa.

ESSA AHMED/AFP/LK

Humanitaarinen apu yleistyy

YHÄ SUUREMPI osuus kehitysyhteistyöstä kohdentuu humanitaariseen työhön, selviää Tukholman rauhantutkimusinstituutin Siprin tuoreesta julkaisusta.

Humanitaarinen apu muodosti vain viisi prosenttia kaikesta avusta vielä 1990-luvulla. Osuus nousi kuitenkin jo 23 prosenttiin vuoteen 2019 mennessä.

Humanitaarista apua annettiin alun perin lyhytkestoiisiin kriiseihin, mutta ajan myötä sitä on alettu suunnata yhä useammin pitkäkestoiisiin eli ”kroonisiin” hätätilanteisiin. Nykyisin monet maat vastaanottavat humanitaarista apua 10 vuotta tai pidempään.

11,7 %

YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö FAOn tuoreiden laskelmien mukaan 11,7 prosenttia maailman väestöstä kärsii vakavasta ruokaturvattomuudesta.

Öljy- ja kaasuyritysten paraikaa tekemät ennätysvoitot ovat moraalittomia. Ne kurittavat sekä planeetan köyhimpiä että ilmastoa.”

– ANTONIO GUTERRES, YK:N PÄÄSIHTEERI

KORONAPANDEMIA SYVENSI OPPIMISKRIISIÄ

KORONAPANDEMIAn aiheuttamat koulusulut ovat heikentäneet huomattavasti lasten oppimista.

Niin sanottua oppimisköyhyyttä mitataan koulua käyvien lasten määrällä ja testillä, jossa kymmenvuotiaiden pitää pystyä lukemaan ja ymmärtämään yksinkertainen kirjoitettu lause.

Uusien tutkimustulosten mukaan peräti 70 prosenttia matala- ja keskituloisten maiden koulua käyvistä kymmenvuotiaista ei läpäise lukutestiä. Ennen pandemiaa osuus oli 57 prosenttia.

Kymmenvuotiaiden testitulokset heikkenivät eniten Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla, jossa lukutaidottomien osuus nousi 50 prosentista 80 prosenttiin. Myös Etelä-Aasiassa hyppäys oli suuri: 60 prosentista 78 prosenttiin.

Oppimiskriisi on edelleen hälyttävän Saharan eteläpuolisessa Afrikassa, jossa 89 prosenttia kymmenvuotiaista ei selviä yksinkertaisesta lukukokeesta. Tilanne ei suuremmin muuttunut koronapandemian aikana, sillä koulujen sulkemiset kestivät mantereella tyypillisesti vain muutamia kuukausia.

KANSAINVÄLINEN KÖYHYYSRAJA NOUSI

MAAILMANPANKKI nosti kansainvälisen äärimmäisen köyhyyden rajan 14. syyskuuta 2022 nykyisestä 1,90:stä Yhdysvaltain dollarista 2,15 dollariin. Edellisen kerran rajaa nostettiin vuonna 2015.

Köyhyysrajaa käytetään köyhyyden mittaamiseen. Jos henkilön päiväbudjetti jää alle rajan, elämisen perusedellytysten ei oleteta täyttyvän.

TEHOMAATALOUS KOETTELEE PLANEETAN RAJOJA

JO 40 PROSENTTIA planeetan maa-alasta on heikentynyt ihmisen toiminnan seurauksena, kertoo *Global Land Outlook* -raportti.

Raportissa kuvaillaan maan, veden ja luonnon-monimuotoisuuden huonoa hallintaa, joka saattaa vaarantaa jopa puolet maapallon nykyisestä brutto-kansantuotteesta.

Yksi suurimmista ongelmista on nykyaikainen ruoantuotanto, joka on aiheuttanut 80 prosenttia metsäkadosta ja kuluttaa 70 prosenttia makeasta vedestä.

Kaikki halukkaat eivät mahdu junaan Jodhpurin kaupungissa Rajasthanin osavaltiossa Intiassa.

SHUTTERSTOCK

Intiassa pian eniten ihmisiä

YK ENNUSTAA, että Intiasta tulee ensi vuoden kuluessa maailman väkirikkain maa. Vielä tänä vuonna Intia on Kiinan tasalla: kummassakin maassa asuu noin 1,4 miljardia ihmistä.

Maailman väestömäärä rikkoo 8 miljardin rajan 15. marraskuuta 2022 ja saavuttanee lakipisteensä eli 10,4 miljardin tason vuonna 2080.

Nälänhätä pahenee Afrikan sarvessa ja Jemenissä

Afrikan sarvi ja Jemen ovat kärsineet jo pitkään kuivuuden ja konfliktien aiheuttamasta ruokapulasta. Paikoin vehnää ei saa edes rahalla.

YASUYOSHI CHIBA / AFP / LK

Kuivuus ja vesipula koettelevat maansisäisiä pakolaisia Somaliassa. Kuvassa 60-vuotias Hawa Mohamed Isack joi vettä Muurin leirillä Baidoassa viime helmikuussa.

MAAILMAN RUOKAOHJELMAN WFP:n mukaan nälänhätä uhkasi alkusyksystä noin 20:aa miljoonaa ihmistä Keniassa, Somaliassa ja Etiopiassa. Arvio oli puolta suurempi kuin vielä vuoden alussa.

Kehittyvien maiden ruokaturvan ja maatalouden neuvonantaja **Sanna-Liisa Taivalmaa** ulkoministeriöstä sanoo, että Afrikan sarven poikkeuksellinen kuivuus on jatkunut jo kolme vuotta.

”Ennusteiden mukaan seuraavakin sadekausi loka–joulukuussa jäisi väliin. Se pahentaisi tilannetta entisestään.”

Itäisessä Afrikassa ruokapula koettelee etenkin kuivia ja puolikuivia alueita. Etiopiassa tilannetta pahentaa maan pohjoisosassa Tigreyssä jatkuva aseellinen konflikti, joka vaikeuttaa humanitaarisen avun perille toimittamista.

Tuontiruoasta riippuvaiset maat kärsivät myös ruoan hinnan rajusta

noususta. Tähän on vaikuttanut erityisesti Venäjän hyökkäys Ukrainaan, joka on maailman suurimpia viljan viejiä.

Avustustyö tarvitsee lisärahoitusta

Eniten hinnannousuista kärsivät köyhimmät perheet.

”Ongelmaksi on noussut myös ruoan saatavuus. Tähän saakka esimerkiksi vehnää on ollut markkinoilla, mutta joissain paikoissa sitä ei saa enää edes rahalla”, Sanna-Liisa Taivalmaa toteaa.

Myös Jemenissä ruokapula uhkaa pahentua. WFP:n mukaan vuosia jatkuneen sisällissodan seurauksena lähes 13 miljoonaa ihmistä tarvitsee nyt humanitaarista apua. Peräti 46 prosenttia maan alle viisivuotiaista lapsista on kitukasvuisia, mikä aiheutuu pitkään jatkuneesta aliravitsemustilasta.

”Jemen oli aiemmin omavarainen ruoantuotannossaan. Sota ja sääoloista johtuva viljelyolojen vaikeutuminen ovat kuitenkin heikentäneet ruokaturvaa. Osa maatalouden työvoimasta on lisäksi lähtenyt siirtotyöläisiksi muualle”, Taivalmaa kertoo.

Jemen ja Afrikan sarven alue ovat tällä hetkellä WFP:n suurimmat avustuskohdeet. Järjestö tarvitsee kuitenkin avunantajilta lisää rahoitusta, jotta operaatiot voidaan toteuttaa täysimittaisesti.

Taivalmaan mielestä myös alueen maaseudun elinkeinoja ja koko ruokajärjestelmää tulisi kehittää pitkällä aikavälillä. Sen merkitystä korostaa ilmastomuutos, jonka seurauksena yleistyvät viljelyä vaikeuttavat sään ääri-ilmiöt.

”Omavaraisviljelystä olisi päästävä askel eteenpäin. Jos perheet viljelevät vain omaan tarpeeseen, ruokaturvaa ei saada kestäväälle pohjalle.”

Kehitys-Salmisen blogi kertoo kehityksen kuumimmat puheenaiheet

1 PODCASTEJA kuuntelemalla voit laajentaa Afrikka-kuvaasi. Blogiin on listattu 10 afrikkalaista podcastia, jotka käsittelevät niin vakavia kuin kevyitäkin aiheita – rikostarinoita unohtamatta.

2 ITÄ-AFRIKAN kuivuus uhkaa myös eläimiä, kuten antiloopeja ja kirahveja. Populaatiot eivät ehdi palautua, kun useampi sadekausi on jäänyt väliin.

3 HUMANITAARISEN avun työntekijät tekevät joskus työtään henkensä kaupalla. Vuonna 2021 kuoli 141 avustustyöntekijää. Heistä peräti 98 prosenttia oli paikalta palkattuja kehittyvien maiden kansalaisia.

Lue blogitekstit verkossa kehityslehti.fi/kehitys-salminen

Yhdysvaltain aborttipäätös vaikuttaa myös globaalisti

Yhdysvaltain korkein oikeus kumosi kesällä kansallisen aborttioikeuden. Nyt vain osassa osavaltioita saa laillisen raskaudenkeskeytyksen. Päätöksellä on merkittäviä seurauksia ympäri maailman, sanoo International Planned Parenthood Federation -järjestön vaikuttamistyön johtaja Elizabeth Schlachter.

Elizabeth Schlachter, mikä vaikutus Yhdysvaltain päätöksellä on ollut kehittyvissä maissa?

”Päätös on merkittävä, sillä se kajoaa perustavanlaatuisiin ihmisoikeuksiin. Tytöillä ja naisilla tulisi olla oikeus päättää omasta elämästään ja sen suunnasta.

Päätöksen jälkeen on ollut vaikeampaa edistää aborttioikeutta vetoamalla Yhdysvaltain esimerkkiin. Näin on jo tapahtunut esimerkiksi Karibialla.

Päätös antaa myös lisää pontta yhdysvaltalaisille ja eurooppalaisille voimille, jotka ovat vastustaneet aborttioikeuksia ympäri maailman. Ne rahoittavat abortinvastaista toimintaa kirkkojen sekä uskonnollisten ja poliittisten verkostojensa kautta.

Aborttinvastainen liike ei ole onneksi onnistunut muuttamaan yleistä kehitysuuntaa. Suurin osa maailman maista on liikkunut kohti vapaampia aborttioikeuksia. Monissa maissa on myös havahduttu siihen, että aborttien määrä vähenee, jos tytöt saavat lisää koulutusta ja solmivat avioliiton myöhemmällä iällä. Keskeistä on ollut laadukkaiden seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluiden tarjoaminen kaikille naisille.”

Tilastojen mukaan 92 prosenttia afrikalaista naisista elää maissa, joissa on voimassa jonkinasteinen aborttikielto. Mihin suuntaan Afrikka on menossa? ”Afrikankin tilastot ovat kohentumassa. Lait ovat muuttumassa vapaampana

suuntaan ja pääsy seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluiden piiriin on helpottumassa. Esimerkiksi Keniassa, Beninissä ja Burkina Fasossa on viime aikoina vapautettu aborttioikeutta säädös kerrallaan. Vuonna 2005 astui voimaan niin sanottu Maputon protokolla, jonka suurin osa Afrikan maista on vahvistanut. Se tukee kaikkien oikeutta seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin.”

Miksi raskaudenkeskeytys ei ole osa perusterveydenhuoltoa?

”Edistystä on hidastanut se, että edellä mainittu aborttinvastainen liike on tehnyt kysymyksestä poliittisen, myös Yhdysvaltojen ulkopuolella.

Toisaalta jarruna saattavat toimia syvään juurtuneet yhteiskunnalliset rakenteet ja asenteet, joiden mukaan tytöillä ja naisilla on ennalta määrätty paikkansa yhteiskunnassa. Silloin terveyspalveluita ei ole yleensä suunniteltu seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien näkökulmasta.”

Jos Yhdysvaltain demokratia murenee, voiko maasta tulla Margaret Atwoodin romaanisiin pohjautuvassa Handmaid’s Tale -televisiosarjassa kuvailtu dystopia?

”En usko, mutta sarjassa esitetty uskonnollinen fundamentalismi muistuttaa kyllä pelottavan paljon nykyisiä demokratianvastaisia voimia, jotka käyttävät

ELIZABETH SCHLACHTER

Työ International Planned Parenthood Federation -järjestön vaikuttamistyön johtaja
URA Toiminut muun muassa Yhdysvaltain ulkoministeriössä asiantuntijatehtävissä ja globaalin FP2030-verkoston toiminnanjohtajana
Koulutus Valmistunut Bostonin yliopistosta vuonna 1996

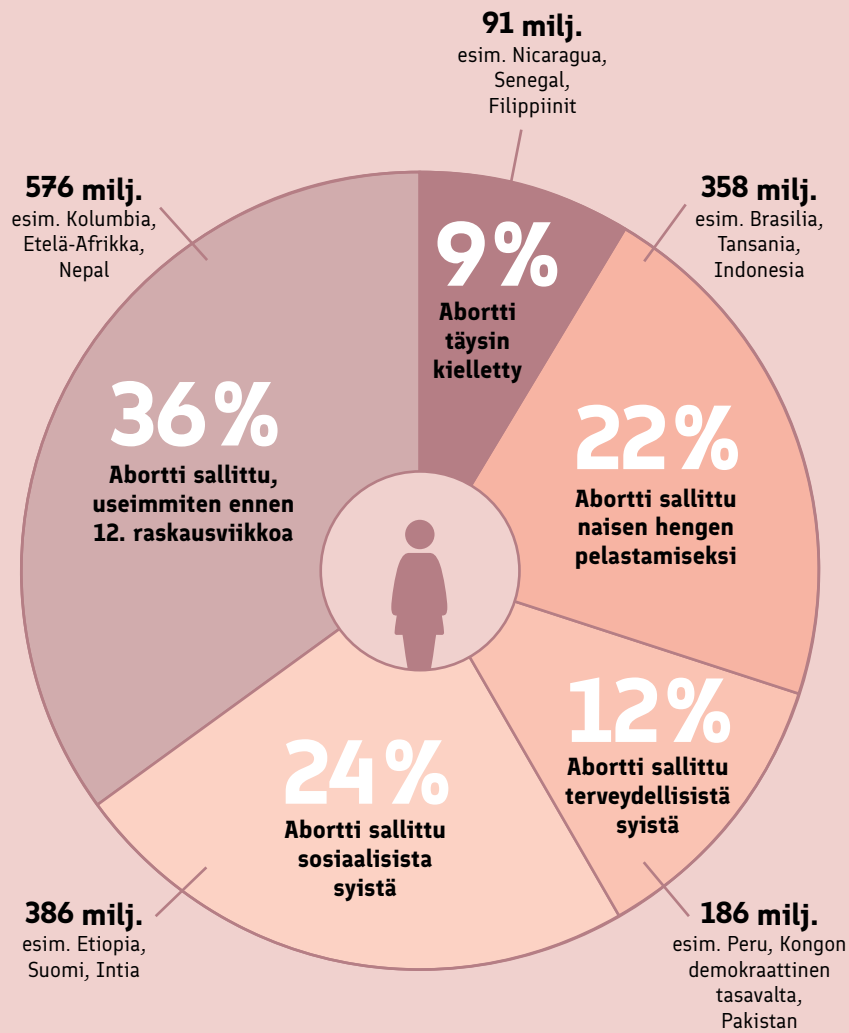
uskontoa omien tarkoituksperiensä ajamiseen. Sarjan sanoma puhuttelee nyt erityisesti valkoisen keskiluokan naisia, joiden seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeudet ovat ensimmäistä kertaa vaarassa. Sen sijaan ei-valkoiset naiset saattavat nähdä sarjassa vain heijastuksen omasta elämästään, jossa rajoitetut palvelut ja heikot oikeudet ovat olleet arkipäivää jo pitkään.”

Artikeln finns på svenska på [Kehitys-Utvecklings webbplats](#) [kehityslehti.fi](#).

ABORTIN KIELTÄJÄT YHÄ VÄHEMMISTÖSSÄ

Suurin osa maailman valtioista sallii abortin eli raskaudenkeskeytyksen vähintäänkin naisen hengen tai terveyden turvaamiseksi. Abortteja tehdään yhtä paljon sen sallivissa kuin kieltävissäkin maissa. Nykyaikaiselle ehkäisylle on tarvetta etenkin Afrikassa ja Oseaniassa.

HEDELMÄLLISYYSIKÄISTEN NAISTEN OIKEUS RASKAUDENKESKEYTYKSEEN (2019)

LÄHTEET: GUTTMACHER INSTITUTE, CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS

RASKAUDENKESKEYTYKSET TUHATTA NAISTA KOHDEN MAISSA, JOISSA (2015–2019)

ABORTTI KIELLETTY KOKONAAN

40

ABORTTI SALLITTU TERVEYDELLISISTÄ SYISTÄ

36

ABORTTI SALLITTU NAISEN HENGEN PELASTAMISEKSI

36

ABORTTI SALLITTU LAAJALTI

40

EHKÄISYÄ HALUAVAT 15–49-VUOTIAAT NAISET, JOILLA EI OLE MAHDOLLISUUTTA KÄYTTÄÄ NYKYAIKAISIA EHKÄISYVÄLINEITÄ (2019)

AFRIKKA

42%

OSEANIA

49%

LATINALAINEN AMERIikka

17%

AASIA

21%

EUROOPPA

28%

RIITAA VEDESTÄ

Vesi on entistäkin arvokkaampi luonnonvara, ja siksi myös veteen liittyvien konfliktien ennustetaan yleistyvän. Kiistoja pyritään ehkäisemään ja ratkomaan vesidiplomatialla.

Vain kaksi päivää ehti kulua Venäjän helmikuussa aloittamaa hyökkäyssotaa Ukrainassa, kun venäläisjoukot räjäyttivät sementistä valmistetun padon lähellä Krimin niemimaata.

Kiireellä tuhotun padon olivat rakentaneet ukrainalaiset. Sillä oli tukittu Krimille johtava kanava sen jälkeen, kun Venäjä oli miehittänyt niemimaan vuonna 2014. Vesireitti on tärkeä, sillä sen kautta on virrannut jopa 85 prosenttia Krimin maatalouden, teollisuuden ja kotitalouksien tarvitsemasta vedestä. Nyt venäläiset päästivät jälleen veden juoksemaan, jotta vallatulla alueella olisi helpompi elää.

Padon räjäyttäminen on tuore muistutus siitä, miten ihmiselämän kannalta elintärkeästä vedestä käydään tiukkaa kamppailua ympäri maailman.

Eniten riitaa valtioiden sisällä

Yhdysvaltalaisen Pacific Institute -tutkimuslaitoksen mukaan noin 140 konfliktia on saanut alkunsa vesikiistoista vuosina 2020–2021. Niitä on syntynyt erityisesti päiväntasaajan seudulla Afrikassa, Lähi-idässä ja Etelä-Aasiassa.

”Valtaosa veteen liittyvistä konflikteista tapahtuu valtioiden sisällä”, sanoo Aalto-yliopiston vesivarojen hallinnan apulaisprofessori **Marko Keskinen**.

Moni paikallinen konflikti käynnistyy esimerkiksi kastelu- tai juomaveden puutteen seurauksena, mutta taustalla on yleensä myös laajoja yhteiskunnallisia syitä.

Päättäjät saattavat esimerkiksi ohjata vedenkäyttöä niin, että se hyödyttää ennen kaikkea vientituloja kerryttäviä maataloushankkeita ja vesivoimalaitoksia. Samalla voidaan romahduttaa vaikkapa paikallisten kalastajien elinkeino.

Vesi, tai sen puute, voi synnyttää suuriakin kerrannaisvaikutuksia yhteiskunnan sisällä.

”Hyvä esimerkki on Syyria”, sanoo Suomen ympäristökeskuksen erikoistutkija **Suvi Sojamo**.

”Maassa oli kuiva kausi ennen vuonna 2011 alkunutta sisällissotaa. Tämä heikensi maatalouden näkymiä ja synnytti muuttoliikkeen kaupunkeihin. Muuttoliikkeestä seurasi sosiaalisia haasteita, jotka vaikuttivat osaltaan konfliktin syntyyn.”

Vesidiplomatialla ehkäistään konflikteja

Tulevaisuudessa vesikonfliktien ennustetaan yleistyvän, sillä veden niukkuus on kasvussa monella alueella. Jo nyt noin puolet maapallon väestöstä kärsii niukoista vesioloista vähintään kuukauden ajan joka vuosi.

Pelkästään vuonna 2022 on koettu ennätyksellisiä kuivuuksia muiden muassa Euroopassa ja Kiinassa.

Aalto-yliopiston ylläpitämän Water Scarcity Atlas -palvelun mukaan niukkuus lisääntyy erityisesti vyöhykkeellä, joka ulottuu Pohjois-Afrikasta Lähi-itään, Etelä-Aasiaan ja Kiinaan.

”Lisääntyvää veden niukkuutta selittävät sekä väestönkasvu että veden käytön lisääntyminen. Esimerkiksi Pohjois-Intiassa on suuria jokivesistöjä, mutta myös paljon väestöä ja intensiivistä maataloutta”, Marko Keskinen sanoo.

Jo nyt noin puolet maapallon väestöstä kärsii niukoista vesioloista vähintään kuukauden ajan joka vuosi.

Vedenkäyttöä on viime vuosikymmeninä lisännyt ennen kaikkea tehomaatalouden ja siihen liittyvän kastelun yleistyminen. Myös ilmastonmuutos haittaa veden saatavuutta, kun veden kierto muuttuu.

”Ilmastonmuutos vaikuttaa esimerkiksi sadedestä riippuvaan maanviljelyyn, ja se myös voimistaa sään ääri-ilmiöitä, kuten myrskyjä, tulvia ja kuivuuskausia”, Keskinen sanoo.

Epävarmuuden kasvaessa valtiot alkavat varmistella omaa vedensaantiaan erilaisilla sopimuksilla mutta myös rakennelmilla, kuten suurilla patoaltailla. Pahimmillaan tämä johtaa yksipuolisiin vedenkäyttösuunnitelmiin, jotka lisäävät poliittisia jännitteitä etenkin jokivarsien ylä- ja alajuoksun maiden välille.

Kansainvälinen yhteisö ja YK tekevät työtä, jotta tällaisilta jännitteiltä välttyttäisiin ja valtiot pystyisivät yhdessä sopimaan rajavesien käytöstä. Asiaa edistetään kansainvälisillä sopimuksilla, joiden synnyssä Suomella on ollut keskeinen rooli.

Joskus sopimukset eivät kuitenkaan riitä, ja silloin jännitteitä ehkäistään ja lievennetään niin sanotulla vesidiplomatialla.

Vesidiplomatia ei ole pelkästään vesiasioihin liittyvää perinteistä diplomatiaa, vaan siihen kuuluu myös teknistä rajavesiyhteistyötä ja rauhanvälitystä. Toiminta on valtioiden välistä, mutta mukana on usein laaja joukko muita toimijoita, kuten tutkimuslaitoksia, kansalaisjärjestöjä ja konsultteja.

Vesidiplomatian lähestymistavat vaihtelevat eri tilanteissa. Joskus jännitteitä ennaltaehkäistään esimerkiksi kansalaisjärjestöjen rauhanvälityksellä, kun taas toisinaan tärkeintä voi olla tieteellisen tiedon tuottaminen vedenkäytön muutoksista ja niiden mahdollisista vaikutuksista.

Diplomaattista vääntöä Niilillä

Yksi viime vuosien tärkeimmistä vesidiplomaattisista ponnistuksista on nähty Afrikan pisimmällä joella Niilillä.

Niilin konflikti alkoi vuonna 2011, kun Etiopia ilmoitti alkavansa rakentaa joen yläjuoksulle valtavaa GERD-patoa, jonka avulla se sähköistäisi maataan ja jopa myisi sähköä naapurimailleen.

Etenkin Niilin alajuoksulla sijaitsevat Egypti ja Sudan ovat olleet huolissaan padon vaikutuksista niiden harjoittamalle maataloudelle, kalastukselle ja muille elinkeinoille. Taustalla vaikuttaa myös

”Vesi ei enää jatkossa riitä nykyisenkaltaiseen eläintuotantoon.”

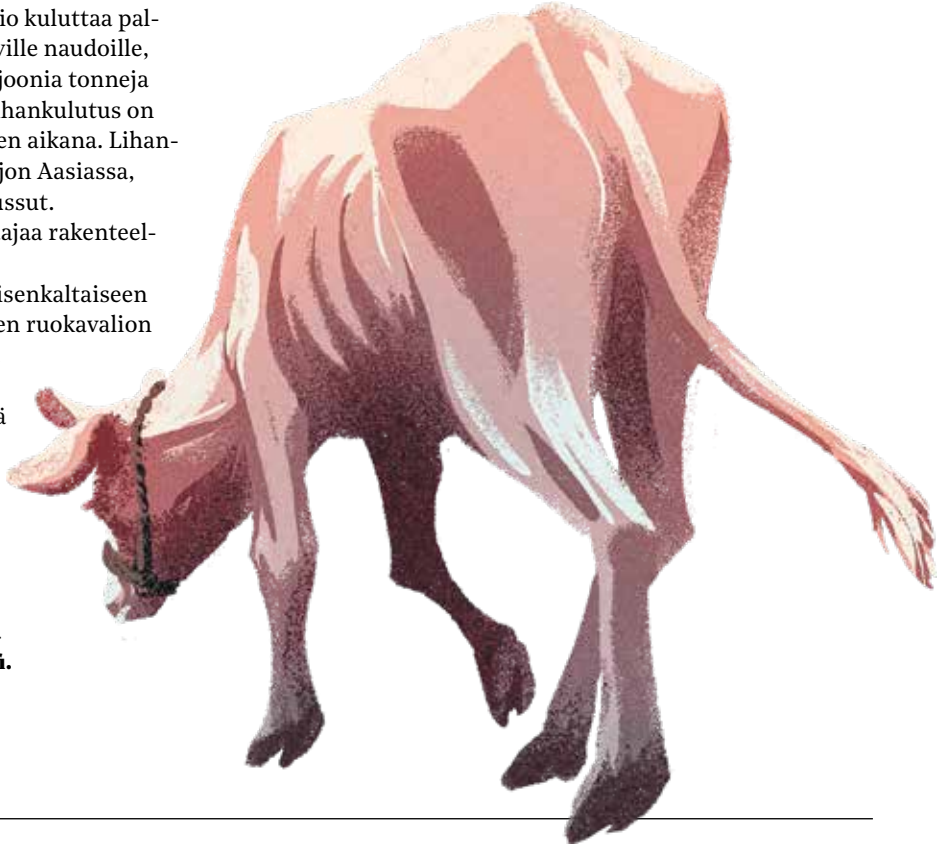
– Suvi Sojamo

Niilin suuri symbolinen merkitys: Egypti on kutsunut Ethiopian rakentamaa patoa jopa uhkaksi omalle olemassaololleen. Egypti, Sudan ja Etiopia ovat pyrkineet sopimaan patoaltaan täytön aikataulusta ja esimerkiksi siitä, miten patoa hallitaan kuivien kausien aikana. Etenkin Egyptille on tärkeää, että padon avulla helpotettaisiin alajuoksun kuivuutta. Maat allekirjoittivat vuonna 2015 periaatejulistuksen, jossa ne ilmoittivat aikeistaan saada riita lopulliseen päätökseensä. Tämän jälkeen jännitteet ovat kuitenkin lisääntyneet, ja konfliktia on pyritty ratkomaan niin Yhdysvaltain entisen presidentin

Donald Trumpin, YK:n turvallisuusneuvoston kuin Afrikan unionin avustuksella – ilman tulosta. Marko Keskisen mukaan GERD-patoon liittyvä konflikti on siirtynyt puhtaasti veteen liittyvistä teknisistä kysymyksistä laajalle vesidiplomatian tasolle, jossa nostetaan esiin Egyptin ja Ethiopian alueellisia rooleja, talousasioita, geopolitiikkaa ja jopa sotilaallisia kysymyksiä. ”Lopullinen ratkaisu tulee todennäköisesti olemaan diplomaattinen vaihtokauppa”, Keskinen sanoo. ”Sovinto ei tule liittymään pelkästään veteen, vaan vesikysymysten rinnalla sovitaan muustakin.”

Ruoka on osa ratkaisua Niilin kaltaiset tapaukset saattavat yleistyä, kun maailma on menossa kohti niukemman veden aikakautta. Onko mitään tehtävissä, että vettä riittäisi entistä useammalle? Ongelman ytimessä on ruoka. Globaalista vedenkäytöstä peräti 70–90 prosenttia kuluu maataloudessa.

Etenkin eläinperäinen ruokavalio kuluttaa paljon vettä, kun ruokapöytään päätyville naudoille, sioille ja kanoille valmistetaan miljoonia tonneja eläinrehua vuosittain. Maailman lihankulutus on kolminkertaistunut 50 viime vuoden aikana. Lihantuotanto on kasvanut erityisen paljon Aasiassa, kun alueen yleinen elintaso on noussut. Suvi Sojamo peräänkuuluttaa laajaa rakenteellista muutosta. ”Vesi ei enää jatkossa riitä nykyisenkaltaiseen eläintuotantoon. Kasvispainotteisen ruokavalion lisäksi tarvitsemme muun muassa tehokkaampaa vedenkäyttöä maataloudessa ja hävikin vähentämistä ruokaketjuissa”, hän sanoo. ”Kun vesi käy vähiin, osa näistä muutoksista tapahtuu tavalla tai toisella.” •

Artikeln finns på svenska på [Kehitys-Utvecklings webbplats](#) [kehityslehti.fi](#).

SUOMI VESIDIPLOMATIAN EDELLÄKÄVIJÄNÄ

SUOMEA ON kutsuttu vesidiplomatian edelläkävijäksi. Väite ei ole tuulesta temmattu, sillä Suomi on tukenut vesiyhteistyötä monilla maailman alueilla ja pannut alulle kummatkin nykyiset YK:n kansainvälisten vesistöjen hallintaa koskevat puitesopimukset. Jo vuonna 1966 niin sanotut Helsingin säännöt loivat perustan sille, miten valtioiden poikki kulkevia vesistöjä tulisi käyttää. Samat säännöt pohjustivat vuonna 1997 YK:ssa hyväksyttyä rajavesisopimusta. Tämän lisäksi Suomi toimi kätilynä vuonna 1996 voimaan astuneelle YK:n Euroopan talouskomission UNECEn rajavesisopimukselle. Mikä on saanut juuri Suomen toimimaan niin aktiivisesti rajavesiasioissa?

Aalto-yliopiston vesivarojen hallinnan apulaisprofessorin **Marko Keskisen** mukaan taustalla vaikuttaa Suomen pitkä kokemus rajavesiyhteistyöstä Neuvostoliiton ja myöhemmin Venäjän kanssa. Tärkeä osansa oli myös yksittäisillä henkilöillä, kuten meri- ja vesioikeuteen perehtyneellä oikeusneuvos **Eero Juhani Mannerilla**. ”Suomen vesiyhteistyö Neuvostoliiton kanssa muistutti yhteisten pelisääntöjen tarpeellisuudesta ja toi suomalaisille näkemystä haasteellisten rajavesikysymysten ratkomiseen.” Vuonna 1964 Suomi sai neuvoteltua Neuvostoliiton kanssa rajavesisopimuksen, joka velvoitti naapureita yhteistyöhön ja tasapuoliseen vesivarojen käyttöön.

”Sopimus oli pitkän vesidiplomatia-ponnistuksen tulos, ja sitä voidaan pitää vaikeista lähtökohdistaan huolimatta hyvin edistyksellisenä”, Keskinen sanoo. ”Suomi sai sopimuksen myötä lisäpontta lähteä vahvistamaan monenkeskistä vesiyhteistyötä myös muualla.” **VAIKKA VESIDIPLOMATIA** on suhteellisen uusi termi, Suomi on eittämättä harjoittanut vesidiplomatiaa jo vuosikymmenten ajan. Maa on edistänyt aloittamiaan YK-prosesseja ja samalla tukenut sekä rauhanvälitystoimia että rajavesiyhteistyötä monilla alueilla Aasiassa ja Afrikassa. Vuonna 2020 tehdyssä Suomen vesidiplomatian evaluoinnissa todettiin, että

Suomi on monelta osin saavuttanut tavoitteitaan esimerkiksi Mekong-joen alueella ja Niilin valuma-alueella. Mekongilla Suomi on ollut mukana ratkomassa patokiistoja. Lähes 5 000 kilometriä pitkän Mekong-joen varrella on kuusi valtiota, ja epäsovia ovat aiheuttaneet erityisesti Kiinan ja Laosin suuret vesivoimahankkeet. Alueen neljällä alajuoksun maalla on yhteinen jokikomissio, johon Kiina ei ole liittynyt jäseneksi. Suomi antoi Mekongin alueelle asiantuntija-apua jo 1980-luvulla, ja vuodesta 1995 lähtien suomalaiset tukivat jokikomissiota ja loivat tilaa alueelliselle dialogille. Toiminta jouduttiin sittemmin lopettamaan vuoden 2015 kehitysyhteistyön rahoitusleikkausten yhteydessä.

Evaluoinnin mukaan yksi suomalaisten Mekongilta saama oppi oli, että jos tekninen työ tapahtuu umpiossa ilman riittävää poliittista ja diplomaattista panosta, tulokset saattavat jäädä laihoiksi. Toisaalta myös yhteistyön jatkuvuudella on suuri arvo. Suomi pitää vesiasioita tärkeinä, sillä maassa on peräti viiden ministeriön yhteinen vesialan strategia, jonka toteuttamista valvotaan ja edistetään ulkoministeriön rauhanvälityskeskuksessa. Lisäksi Suomeen on perustettu kymmenistä toimijoista koostuva vesidiplomatiaverkosto, joka tuo julkisen sektorin toimijat yhteen yliopistojen, yritysten ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Suomalaiset ovat myös rakentaneet ahkerasti yhteyksiä muihin kansainvälisiin toimijoihin.

Suomalaiset itse näkevät, että vesidiplomatiassa yhdistyvät ainutlaatuisella tavalla kaksi vahvaa osaamisaluetta: sopimuspohjainen ja tietoperustainen rajavesiyhteistyö sekä presidentti **Martti Ahtisaarenkin** kautta tuttu rauhanvälitys. Suomen toimintaa läheltä seuranneiden mukaan suomalaisten taitoihin ja tietopohjaan luotetaan, eikä maalla ole siirtomaavallan taakkaa. Evaluoinnin mukaan Suomen ohella vesidiplomatiaa edistävät maailmalla etenkin Alankomaat, Ruotsi ja Sveitsi. Kun vesikiistat tulevaisuudessa yleistyvät, Suomen tavoite on olla näiden maiden rinnalla tarjoamassa omaa osaamistaan.

Vesikonfliktit yleistyvät maailmalla

Makean veden jakamisesta voi syntyä poliittisten kiistojen ohella väkivaltaisia konflikteja niin valtioiden kuin paikallisten asukkaidenkin välillä. Kiistat keskittyvät köyhyydestä ja kuivuudesta kärsiviin maihin.

Valtiot, joissa makean veden kulutus ylittää käytettävissä olevat vesivarat

UKRAINA 2019

Kranaatin räjähdys tuhosi itäisessä Ukrainassa vesijohdon, joka katkaisi juoksevan veden kolmelta miljoonalta ihmiseltä.

KIRGISIA / TADŽIKISTAN 2021

Kahden naapurimaan välisissä taisteluissa kuoli 13 ihmistä ja yli 13 000 evakuoitiin. Rajakiistoissa on kyse muun muassa vesivarojen hallinnasta hedelmällisessä Ferganan laaksossa.

INTIA 2021

Naapurit surmasivat Punjabissa maanviljelijän kiistassa, joka koski kasteluveden johtamista viljelyksille.

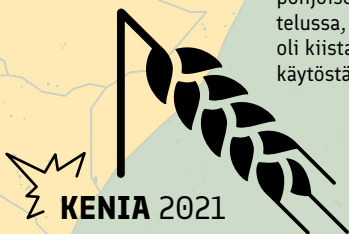
IRAN 2021

Viljelijät Isfahanin ja Kermanin alueilla vastustivat uusia porakaivoja, joita pitkin maan viranomaiset haluavat johtaa vettä muille alueille. Mielenosoituksissa loukkaantui kymmeniä ihmisiä.

JEMEN 2021

Kahdeksan ihmistä sai surmansa maan pohjoisosassa taistelussa, jonka syynä oli kiista vesikaivon käytöstä.

KENIA 2021

Etnisten ryhmien välillä syntyi maan pohjoisosassa yhteenottoja kuivien alueiden vesivarojen ja laidunalueiden hallinnasta. 11 ihmistä sai surmansa ja 300 perhettä joutui pakenemaan väkivaltaa.

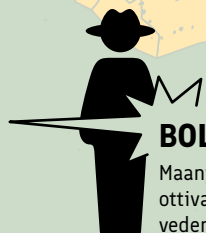
KAMERUN 2021

Etnisten ryhmien kiistat vesipisteen hallinnasta maan kuivassa pohjoisosassa johtivat yhteenottoihin, joissa sai surmansa ainakin 22 ihmistä.

MALI 2022

Asemiehet hyökkäsivät Malin itäosassa kolmeen kylään surmaten neljä ihmistä ja tuhoten kylille elintärkeitä vesisäiliöitä.

BOLIVIA 2021

Maanviljelijät ja kaivosmiehet ottivat yhteen Arque-joen veden käytöstä Bolivian keskiosissa. Jännitteitä lisäsi aluetta koetellut kuivuus.

CHILE 2021

Kiistat vesi- ja maa- ja metsä- ja kalatalous- sekä pelko vesivoimalan vaikutuksista nostattivat väkivaltaisuuksia Araucanian ja Bio Bion alueilla Chilen keskiosissa.

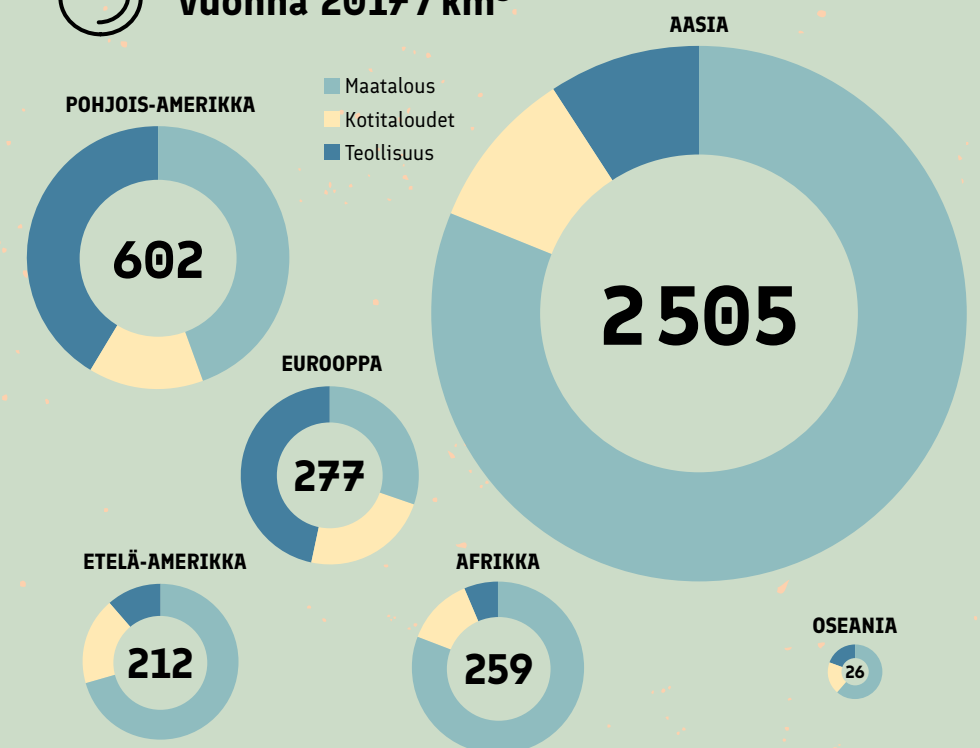

Maaailman vesikonfliktit vuosina 2000–2021

Yhdysvaltalainen Pacific Institute -tutkimuslaitos jakaa vesikonfliktit kolmeen luokkaan. Ensimmäisessä kiistellään vesivarojen käytöstä. Toisessa vettä käytetään konfliktissa aseena esimerkiksi estämällä vastapuolen mahdollisuus käyttää vesivaroja. Kolmannessa vesivarojen käyttäjät joutuvat epäsuorasti kärsimään konfliktista, kun vesijärjestelmät tuhoutuvat taisteluissa. Graafi kuvaa konfliktien yhteismäärän kasvua.

Vedenkulutus maanosittain vuonna 2017 / km³

PERUSSA PANDEMIA JÄTTI JÄLKEENSÄ KYMMENIÄ- TUHANSIA ORPOJA

Asukasmäärään suhteutettuna Perussa on kuollut eniten ihmisiä koronavirustautiin maailmassa. Heikosta terveydenhoitojärjestelmästä ovat kärsineet ennen kaikkea köyhät perheet.

Perun pääkaupungissa Limassa esikaupunkialueen maisema muistuttaa köyhyydestä ja suurista tuloeroista. Vuorten rinteillä kohoaa synkkiä slummikyliä. Talojen värikirjo luo hieman piristystä karuun näkymään.

Pätkätyötä tekevän ompelijan **Karina Coronado Cheron**, 30, asunnolle nousevat jyrkät portaat. Ovi aukeaa hämärään huoneeseen. Katossa roikkuu sähköjohtoja ja muutama lamppu. Seinätiilien välistä pursuaa sementtiä.

Huoneessa on parisänky, pieni ruokapöytä ja suuri taulutelevisio. Seinällä on kuva miehestä. Siinä lukee: **Ulises Camilo Palacios Angulo**, 14.7.1978–2.4.2021.

Cheron edesmenneen aviomiehen Angulon koronatragedia on Perussa tyy-

pillinen. Pitkän ja tiukan ulkonaliikkumiskiellon seurauksena köyhän perheen tulot loppuivat, ja taksinkuljettajana toimineen miehen oli palattava töihin vastoin hallituksen määräämiä rajoituksia. Kolmevuotiaan **Andre**-pojan lääkkeisiin ja perheen ruokaan tarvittiin rahaa.

Angulo sai koronatartunnan maaliskuussa 2021. Aluksi hän turvautui monen perulaisen tavoin apteekista ostettuihin itsehoitolääkkeisiin, vaikka ne tehosivat tautiin huonosti.

Kuukauden kotihoidon jälkeen Angulo tarvitsi lopulta lisähappea. Yli sata euroa maksaneesta happipullosta oli apua vain neljä tuntia, ja 20 happipullon jälkeen perheeltä loppuivat rahat. Koska paikallisessa sairaalassa ei ollut tilaa, Angulo päätti kuolla kotonaan.

Karina Coronado Chero asuu kaksin poikansa Andren kanssa Liman esikaupunkialueella. Perheen isä menehtyi koronavirustautiin huhtikuussa 2021.

Noin 85 prosenttia perulaisista on saanut kaksi koronarokotetta. Liman keskustassa pop up -pisteellä voi rokottautua koronataudin lisäksi influenssaa vastaan.

Korona levisi tuliaisina

Perun ensimmäinen koronatapaus todettiin 6. maaliskuuta 2020, ja jo kymmenen päivän kuluttua maan hallitus oli sulkenut rajat ja määrännyt rajut liikku- misrajoitukset. Peru toimi ripeämmin kuin yksikään toinen Etelä-Amerikan valtio ja herätti toimillaan kansainvä- listä huomiota.

Perulla onkin lähihistoriassaan koke- musta lukuisten epidemioiden, kuten koleran, zikan ja chikungunyan taltutta- misesta.

Hyvin alkanut pandemian hallinta kuitenkin romahti, kun arviolta 167 000 pääkaupungissa Limassa työttömäksi jäänyttä asukasta palasi kotiseudulleen vastoin viranomaismääräyksiä. Monet heistä toivat tuliaisinaan koronaviruk- sen.

Heinäkuuhun 2022 mennessä Perussa oli koronavirustautiin kuollut yli 214 400 ihmistä. Miljoonaa asukasta kohden Perussa oli koronakuolemia 6 359, kun naapurimaista Kolumbiassa vastaava luku oli 2 733 ja Brasiliassa 3 168.

Kaikkiaan asukasmäärään suhteutet- tuna Perussa koronakuolemia on ollut eniten maailmassa, vaikkakin eri maissa tilastoinnin laatu ja koronakuolemien määrittely vaihtelevat huomattavastikin.

Perun viranomaiset ovat myös arvioi- neet, että yli 80 000 lasta on menettänyt molemmat tai toisen vanhempansa koronapandemiassa. Väestömäärään suhteutettuna luku on maailman kor- keimpia.

Yhteensä maailmassa yli viisi miljoonaa lasta on orpoutunut korona-

Perulla on lähihistoriassaan kokemusta lukuisten epidemioiden, kuten koleran, zikan ja chikungunyan taltuttamisesta.

virustaudin seurauksena. Kolme neljästä menehtyneestä vanhemmasta on isiä.

Terveystietojärjestelmä ei toimi

Asiantuntijoiden mukaan Perun suurta koronakuolleisuutta selittää heikko perusterveydenhuolto. Valtio ei ole panostanut julkiseen terveydenhoito- järjestelmään, joten sairaaloissa on pulaa ammattitaitoisesta henkilökun- nasta, lääkkeistä ja laitteista.

Esimerkiksi tehohoitopaikkoja on 34 miljoonan asukkaan Perussa vain 1 656, kun taas kahdeksan miljoonan asukkaan naapurimaassa Kolumbiassa niitä on 1 800.

”Peru käyttää vain 3,3 prosenttia bruttokansantuotteestaan julkiseen terveydenhuoltoon”, kertoo YK:n las- tenjärjestön Unicefin Perun toimiston asiantuntija **Carlos Zegarra**.

Luku on alhainen verrattuna esimer- kiksi naapurimaan Chilen 9,4 prosentin osuuteen. Lisäksi Perun terveydenhoi- toa ovat jo ennen koronaa kuormitta- neet aliravitsemuksen ja perinteisten infektioitautien ohella diabeteksen kaltaiset elintasosairaudet.

”Koronapandemian hallintaa hanka- loittivat myös maan poliittinen epäva- kaus, tiuhaan vaihtuvat ministerit ja sen seurauksena alati muuttuvat toiminta- ohjeet”, Zegarra sanoo.

Osa rajoitustoimista koetteli eri- tyisen ankarasti epävirallista sektoria, jolla työskentelee arviolta 70 prosenttia kaikista Perun työntekijöistä.

”Heillä ei ole sairausvakuutusta eikä työttömyysturvaa”, Zegarra kertoo.

Suurinta koronakuolleisuus oli haa- voittuvimmassa väestönosissa, kuten Liman esikaupunkialueiden köyhissä perheissä sekä venezuelalaisten pako-

laisten ja Amazonin alkuperäiskansojen yhteisöissä.

Rokotukset edistyvät

Koronakuolemia on selitetty myös arjen käytännöillä. Kahdella viidestä perulai- sesta ei ole jääkaappia, joten he asioivat päivittäin toreilla ostamassa tuoretta ruokaa. Tiheät ihmiskontaktit kiihdyt- tivät viruksen leviämistä: esimerkiksi pandemian ensimmäisen aallon aikana Limassa tehdyn tutkimuksen mukaan 86 prosenttia toreilla testatuista ihmi- sistä oli koronapositiivisia.

Moni myös uskoi, että viruksen voi tappaa nauttimalla suuria määriä alko- holia. Väärät uskomukset aiheuttivatkin lukuisia kuolemia pandemian alkuvai- heessa.

Koronarokottamisessa Peru on kui- tenkin onnistunut hyvin, Carlos Zegarra muistuttaa.

Perulaiset tapaavat hankkia ruokansa vilkkailta toreilta, mikä pandemian alkuvaiheessa kiihdytti koronaviruksen leviämistä.

Perheohjaaja Juan Manuel Riofrio käy Karina Coronado Cheron luona kerran kuukaudessa neuvomassa arjen asioissa, kuten lastenhoidon järjestämisessä.

CEDIF toimii naisten ja haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien asioista vastaavan ministeriön alaisuudessa.

CEDIFin perheohjaaja, psykologi Juan Manuel Riofrio käy Cheron perheessä kerran kuukaudessa neuvo-
massa arjen asioissa, kuten lastenhoidon järjestämisessä.

"Haluaisin perustaa pienen vaa-
tekaupan, koska ompelijan pätkätyöt eivät tuota varmaa tuloa", Chero sanoo.

Nyt perheohjaajan neuvoilla haaveista yritetään tehdä totta.

Cherolle kotikäynnit ovat tärkeitä, koska hän oppii uusia elämäntaitoja.

"Ne ovat myös terapiaa. Riofrio auttaa minua ratkomaan ongelmia ja katsomaan elämässä eteenpäin." •

Juttua varten on haastateltu myös Sergio Tejada Lindoa, joka johtaa INABIF-ohjelmaa (Programa Integral Nacional para el Bienstar Familiar) naisten ja haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien ministeriön alaisuudessa.

Artikeln finns på svenska på [Kehitys-
Utvecklings webbplats](#) [kehityslehti.fi](#).

"Aloitimme rokotukset myöhässä, mutta meidän rokotuskattavuutemme on yksi alueen korkeimmista Chilen ja Uruguayn jälkeen."

– Carlos Zegarra

"Aloitimme rokotukset myöhässä, mutta meidän rokotuskattavuutemme on yksi alueen korkeimmista Chilen ja Uruguayn jälkeen. Tällä hetkellä arviolta 85 prosenttia väestöstä on saanut jo kaksi rokotetta."

Näkymä tulevaisuuteen

Karina Coronado Chero elää nyt kaksistaan poikansa kanssa. Viime maaliskuusta lähtien he ovat saaneet valtion koronaorvoille myöntämää 50 euron kuukausiavustusta.

Vastaavaa taloudellista apua saa tällä hetkellä arviolta 18 000 perhettä.

Cheron perhettä tukee myös paikallinen vähävaraisten perheiden sosiaalityöhön keskittyvä keskus CEDIF (Centro de Desarrollo Integral de la Familia).

ZAHRA KARIMY

Afganistanin naiset: "Älkää unohtako meitä!"

UUOSI SITTEN Taliban-järjestö valtasi Afganistanin pääkaupungin Kabuln ja lupasi myöntää naisille oikeuksia sharia-lain niin salliessa. Järjestö vakuutti muuttuneensa sitten edellisen valtakautensa vuosina 1996–2001.

Viime heinäkuussa julkaistun YK-raportin mukaan afganistanilaisilla naisilla ei ole minkäänlaisia oikeuksia. 20 vuoden ajan tehty työ tyttöjen ja naisten oikeuksien hyväksi on pyyhitty pois. Kehityksen suunta on kääntynyt pääläelleen.

MUUTOS TUNTUU erityisesti suurkaupungeissa, kuten Kabulissa ja Heratissa. Moni tavallinen arkinen asia, kuten opiskelu, työssäkäynti tai laittautuminen kiellettiin naisilta yhdessä yössä.

Naisten tulee käyttää kokonaan peittävää mustaa kaapua, miesten afganistanilaista perinneasua. Syrjäseuduilla naisten on pukeuduttava burkhaan ja sukkiin, jotta nilkat eivät näkyisi.

Viime maaliskuussa talibanit ilmoittivat avaavansa yläkoulut tytöille mutta sulkivat ne heti kahden tunnin jälkeen. Tällä hetkellä vain alle 12-vuotiaat tytöt saavat käydä koulua. Yliopistossa naiset saavat opiskella vain, kun miesopiskelijat eivät ole paikalla.

Myös Afganistanin talous on romahtanut, mikä näkyy muun muassa Kabuln kaduilla: erityisesti naiskerjäläisten määrä on kasvanut huomattavasti viime vuoteen verrattuna. Heikko taloustilanne vaikuttaa kaikkien afganistanilaisten elämään, sillä monilla aloilla ei ole maksettu palkkoja.

Silti on muistettava, että etenkin maaseudun pienissä kylissä naiset kannattavat talibaneja. Näillä alueilla Yhdysvaltain liittouman joukot ja talibanit kävivät sotaa, jonka seurauksena monet ovat menettäneet viljelymaataan ja muuta omaisuutta. Siksi paikalliset ihmiset ovat nyt tyytyväisiä talibanien tuomaan rauhaan ja turvallisuuteen.

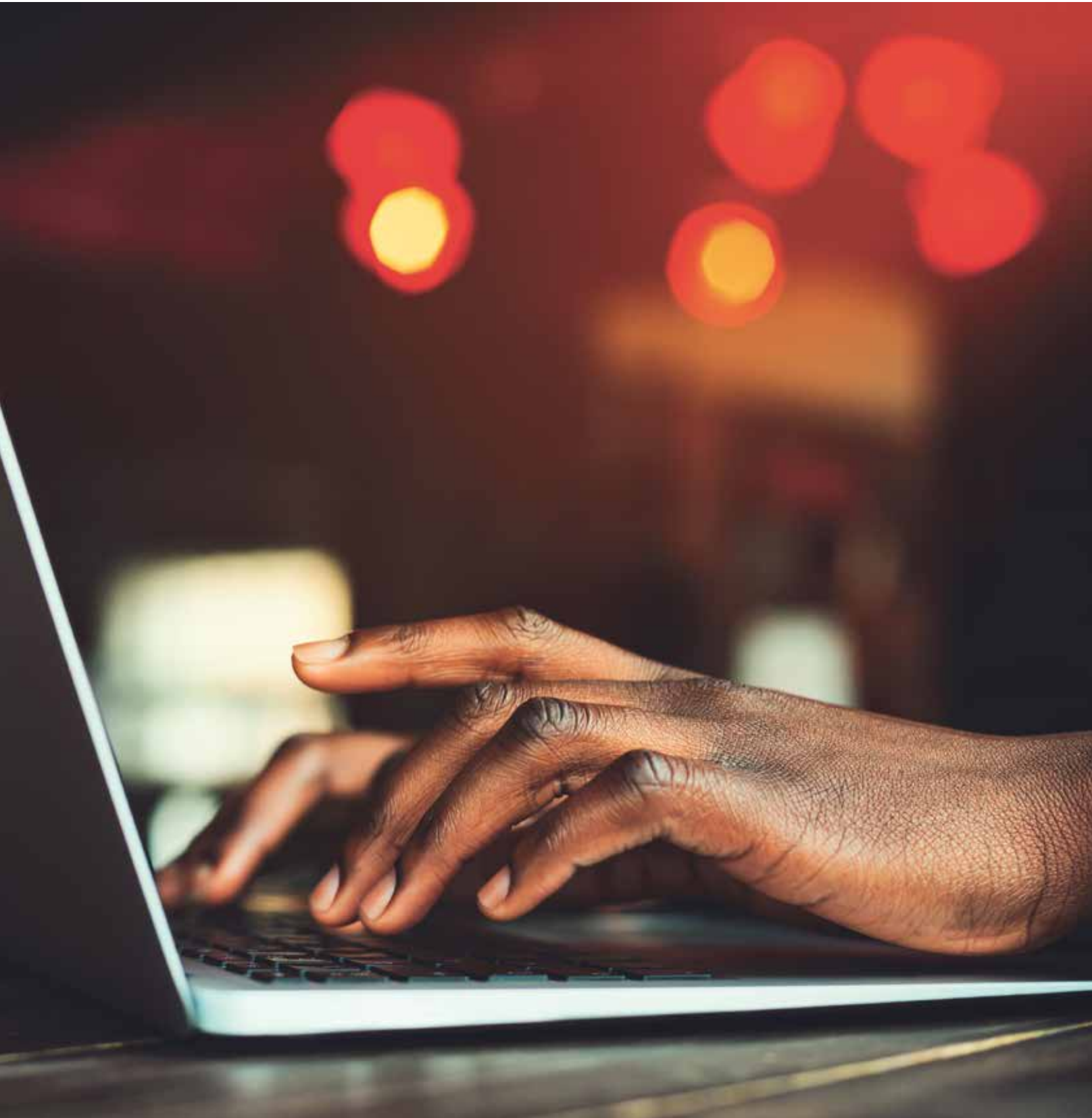
20 vuoden ajan tehty työ tyttöjen ja naisten oikeuksien hyväksi on pyyhitty pois.

KAIKISTA RAJOITUKSISTA huolimatta Afganistanissa on naisia, jotka vastustavat talibaneja julkisesti. Suurin osa heistä on koulutettuja tai ennen talibanien valtaannousua eri viroissa työskennelleitä naisia. Heidän viestinsä on selvä: he eivät halua samanlaista tulevaisuutta lapsilleen, varsinkaan tyttärilleen.

Mielenosoittamisesta rangaistaan rajusti: naisia muiden muassa raiskataan, kidutetaan, vangitaan. Naisaktivisteja on kadonnut.

Vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna Afganistanista uutisoiminen on maailmalla vähentynyt, jopa lopunut. Saankin usein ystäväiltäni Afganistanista viestin: "Älkää unohtako meitä!"

Kirjoittaja on Yleisradion toimittaja.

Epävakaa valuutta ja halu rikastua houkuttelevat kryptovaluuttojen pariin kehittyvissä maissa

Nigeriassa joka toinen vaihtaa kryptovaluuttoja säännöllisesti. Joku voi vaurastuakin, mutta ympäristö maksaa valuuttojen louhinnasta kovan hinnan.

John Ekene on ympäristötekniikan opiskelija Nigerian suurimmasta kaupungista Lagosista. Hän sanoo rakastavansa kryptovaluuttoja.

”Voin lähettää ja vastaanottaa rahaa nopeasti ja halvalla ilman, että minun tarvitsee selittää pankilleni suuristakaan summista, mistä ne tulevat tai mihin niitä lähetän.”

Hänestä tavallisissa pankeissa rahojen siirtoon liittyy turhaa byrokratiaa ja muita hidasteita.

Samaa mieltä on mikrobiologiksi valmistunut **Chika Ike**. Nigerian valuutta naira on epävakaa, ja inflaatio kiusaa kuluttajia, hän sanoo.

Ike etsii töitä mutta käytännössä elää kryptovaluuttakaupalla. Niin tekee myös Ekene, joka kryptovaluuttojen ohella keinottelee ulkomaanvaluutoilla. Molempien suosikki on kryptovaluuttoista tunnetuin eli bitcoin.

Nuoret kaupunkilaiset omaksuvat uutta

Yhdysvaltalaisen Morning Consult -yrityksen selvityksen mukaan jopa 56 prosenttia Nigerian aikuisväestöstä myy tai ostaa kryptovaluuttoja vähintään kerran kuukaudessa. Osuus on maailman suurin.

Rahassa mitattuna kryptovaluuttoja käytetään eniten Vietnamin, Intian ja Pakistanissa. Myös Ukrainassa, Keniassa ja Venezuelassa kryptokauppa on vilkasta.

Kryptovaluuttojen suosio näkyy Lagosin arjessa, kertoo **Olu Raheem**. Hän työskentelee neuvonantajana Business Finlandissa, joka tarjoaa kansainvälistymispalveluita suomalaisyrityksille.

”Täällä on nuori väestö, joka omaksuu nopeasti uusia asioita.”

Tavallisten ihmisten on vaikeaa saada ulkomaanvaluutta, luottokortit toimivat puutteellisesti ja kryptovaluut-

Chika Ike ostaa ja myy kryptovaluuttoja, koska Nigerian valuutta naira on epävakaa.

tojen ympärillä pyörii paljon paikallisia startup-yrityksiä, Raheem luettelee.

Nigerialaisia asuu paljon Euroopassa ja Yhdysvalloissa, joten rahalähetykset liikkuvat ja kauppa käy.

Raheem arveleekin, että noin 90 prosenttia nigerialaisten kryptovaluuttojen käytöstä on kansainvälisiä rahansiirtoja. Maan sisällä niillä sitä vastoin ei voi tehdä paljoakaan.

”On täällä joitain startup-kokeiluja, joissa kryptovaluuttoja käytetään maksuvälineenä.”

Nigerian keskuspankki suhtautuu kryptovaluuttoihin nihkeästi, ja hallitus on kieltänyt niiden käytön. Silti nuoret vaihtavat bitcoineja aktiivisesti eri alustoilla.

”En usko, että hallitus onnistuu lopettamaan kryptovaluuttojen vaihtamisen Nigeriassa”, Chika Ike sanoo.

Vaihtoehto pankille

Kryptovaluutat ovat kehitysmaissa kaupunkilaisten tapa sijoittaa säästöjään, sanoo apulaisprofessori **Peter Howson** brittiläisestä Northumbrian yliopistosta. Hän on julkaissut lukuisia artikkeleita kryptovaluutoista ja lohkoketjuista. Kryptovaluuttojen käytöstä kehittyvissä

maissa kertova kirja on parhaillaan vertaisarvioitavana.

”Kaupunkilaisilla ei ole mahdollisuutta ostaa maata. He voisivat toki panna rahaa tyynyn alle tai pankkiin, mutta silloin se menettäisi arvoaan.”

Se on kuitenkin vain osaselitys: Howson epäilee, että suurin osa sijoittajista haluaa rikastua helposti.

”Kyse on spekuloinnista, eivätkä syyt poikkea siitä, mitä ne ovat Suomessa tai Britanniassa. He haluavat pelata tässä kasinossa.”

Energiaa kuluu

Peter Howson muistuttaa, että bitcoin ja muut kryptovaluutat ovat ympäristön kannalta tuhoisa keksintö.

”Bitcoin on pahin ihmisen tarkoituksellalla saastuttamaan kehittämä teknologia.”

Tämä johtuu kryptovaluuttojen louhinnasta eli niiden luomisesta tietokoneilla. Howson vertaa järjestelmää lottoamiseen: tietokoneilla on kymme-

Kryptovaluutan louhinnassa käytetyt tietokoneet päätyvät romuna köyhiin maihin.

nen minuuttia aikaa arvata pitkä numerosarja, ja voittaja palkitaan bitcoinilla.

Työ vaatii tietokoneilta paljon laskentatehoa, ja yleensä louhintaa suoritetaan suurissa tietokonehalleissa. Tässä ”pelissä” tulos yritetään optimoida siten, että käytetty sähkö ei maksaisi enempää kuin pelissä voitetut bitcoinit tuottavat.

Nyt tosin globaalin energiakriisin kallistama sähkö laskee louhinnan kannattavuutta.

Howsonin mukaan bitcoinin louhinnassa kuluu energiaa yhtä paljon kuin

monessa valtiossa käytetään kaikkeen toimintaan. Louhinnan hiilijalanjälki on myös suurempi kuin kullankaivuulla maailmassa.

Howsonin mukaan se, että jotkut toimijat hyödyntävät louhinnassaan uusiutuvia energialähteitä, ei muuta kokonais kuvaa.

Lisäksi louhinnassa käytetyt tietokoneet synnyttävät suuren määrän elektroniikkaromua, joka useimmiten päättyy köyhiin maihin.

Halpa sähkö houkuttaa louhintaan

Mittavinta louhintaa on Yhdysvalloissa ja Kiinassa, jossa edes sen kieltäminen ei ole onnistunut sitä lopettamaan. Suuria louhintalaitoksia on myös esimerkiksi Kazakstanissa, Venäjällä ja Islannissa.

Uusia halleja perustetaan ennen kaikkea löyhän säätelyn, korkean korruption ja halvan sähkön maihin, joissa sähkön saanti on kohtuullisen luotettavaa.

Nigeriassa eikä muuallakaan Afrikassa juurikaan louhita kryptovaluuttoja, koska sähkönsaantiin ei voi luottaa. Toisaalta Chike Ike ei ole edes kuullut liiketoimintansa ympäristövaikutuksista.

John Ekeneä sitä vastoin ympäristön tila ja kryptovaluuttojen ilmastovaikutukset huolettavat.

”Mutta tällä hetkellä minulla ei ole vaihtoehtoja.”

Rikolliset hyötyvät

Kryptovaluuttojen puolustajien mukaan ne toimivat pankkeina ihmisille, joilla ei ole mahdollisuutta avata pankkitiliä. Kryptovaluuttojen arvon romahdus viime keväänä kuitenkin osoitti, etteivät ne säilyttäneet arvoaan. Moni bitcoinia pienempi valuutta katosi kokonaan markkinoilta.

”Valtaosa sijoittajista menettää tässä pelissä rahaa, ja vain harvat voittavat. Kryptovaluutoissa ei ole mitään turvaa”, Peter Howson sanoo.

Pankkitilien puute on aito ongelma monessa köyhässä maassa, mutta siihen on toinen ratkaisu. Useissa Afrikan maissa käytetään mobiilirahaa, jolloin maiden virallista valuuttaa siirretään matkapuhelimilla ilman, että tarvitaan pankkitiliä. Tunnetuin yritys on kenialainen M-Pesa.

”Mobiiliraha tekee kaiken sen, mitä bitcoininkin toivoisi tekevänsä”, Howson sanoo.

Hänen mielestään bitcoinilla voi lähinnä ostaa huumeita, maksaa palkkamurhia ja kiertää talouspakotteita.

Kryptovaluutat ovat autoritaaristen johtajien ja järjestäytyneen rikollisuuden kätevä väline huolehtia rahan siirroistaan. Bitcoin onkin virallinen valuutta Keski-Afrikan tasavallassa ja El Salvadorissa, jonka presidentti **Nayib Bukele** on vanhastaan ”bitcoin-nörtti”.

Säätelylle tarvetta

Peter Howson on tutkinut mahdollisuuksia saada saastuttavat kryptovaluutat kuriin. Hallitukset voisivat esimerkiksi säädellä kryptovaluuttojen vaihdantaa tai louhintaa. Niiden myynti ja ostaminen voitaisiin myös kieltää, kuten Nigeriassa on toimittu, vaikkakin huonolla menestyksellä.

”Hintoja pitäisi saada tavalla tai toisella laskettua sen verran, ettei louhiminen kannattaisi.”

Se on kuitenkin vaikeaa, koska kryptovaluuttojen puolesta lobataan laajasti. Howsonin mukaan Yhdysvalloissa ”kryptolobbaaminen” on rahassa mitattuna laajempaa kuin ase- ja lääke-teollisuuden lobbaaminen yhteensä.

John Ekene on huolissaan kryptovaluuttojen louhinnan ympäristövaikutuksista.

Taustalla toimii myös valtava viestintäkoneisto, ja mediat kertovat kryptovaluutoilla hankituista voitoista varsin kritiikittömästi myös Suomessa. Lisäksi niitä mainostetaan verkossa ja joissain maissa katujenkin varsilla.

Muiden muassa Kansainvälinen valuuttarahasto IMF ja YK:n kauppa- ja kehityskonferenssi UNCTAD ovat ehdottaneet kryptovaluuttojen globaalia sääntelyä. Toistaiseksi sääntely rajoittuu yksittäisten maiden kieltoihin.

Kryptovaluuttojen arvo laski voimakkaasti viime keväänä, mutta sekään ei tuhonnut bitcoineja eikä muita isoja valuuttoja. Howson ei usko, että suuriin kurssiromahdus lopettaisi kryptovaluutat kokonaan.

”Bitcoin tarvitsee säilyäkseen vain pari nörttiä läppäriensä ääressä, joten siitä on aika mahdotonta päästä eroon. Se on tullut jäädäkseen.” •

Artikeln finns på svenska på **Kehitys-Utvecklings webbplats kehityslehti.fi.**

MUOVIJÄTTEESTÄ KÄYTTÖMUOTIA UGANDASSA

Naisten perustamat yritykset muokkaavat kaatopaikkajätteestä modikkaita takkeja, laukkuja ja muita asusteita. Raaka-ainetta riittää, sillä yksinomaan Ugandan pääkaupunki Kampala tuottaa vuosittain yli 350 000 tonnia kiinteää jätettä. Siitä vain puolet kerätään talteen, kun taas loput roskat tukkivat viemärit ja täyttävät katuojat. Kierrätyksen ohella yritykset työllistävät vammaisia naisia ja yksinhuoltajaäitejä.

Mpigin kaupunki sijaitsee Kampalasta nelisenkymmentä kilometriä lounaaseen. Sen kaatopaikalle dumpataan viikoittain useita tonneja jätettä. Muun muassa sieltä Kimuli Fashionabilityn työntekijät keräävät materiaalia valmistamiinsa takkeihin, laukkuihin ja muihin asusteisiin.

Kimuli Fashionabilityn valmistamia kasseja ja reppuja.

25-vuotiaan Juliet Namujun (oik.) perustama Kimuli Fashionability työllistää 25 ompelijaa, joista valtaosa on kuuroja naisia.

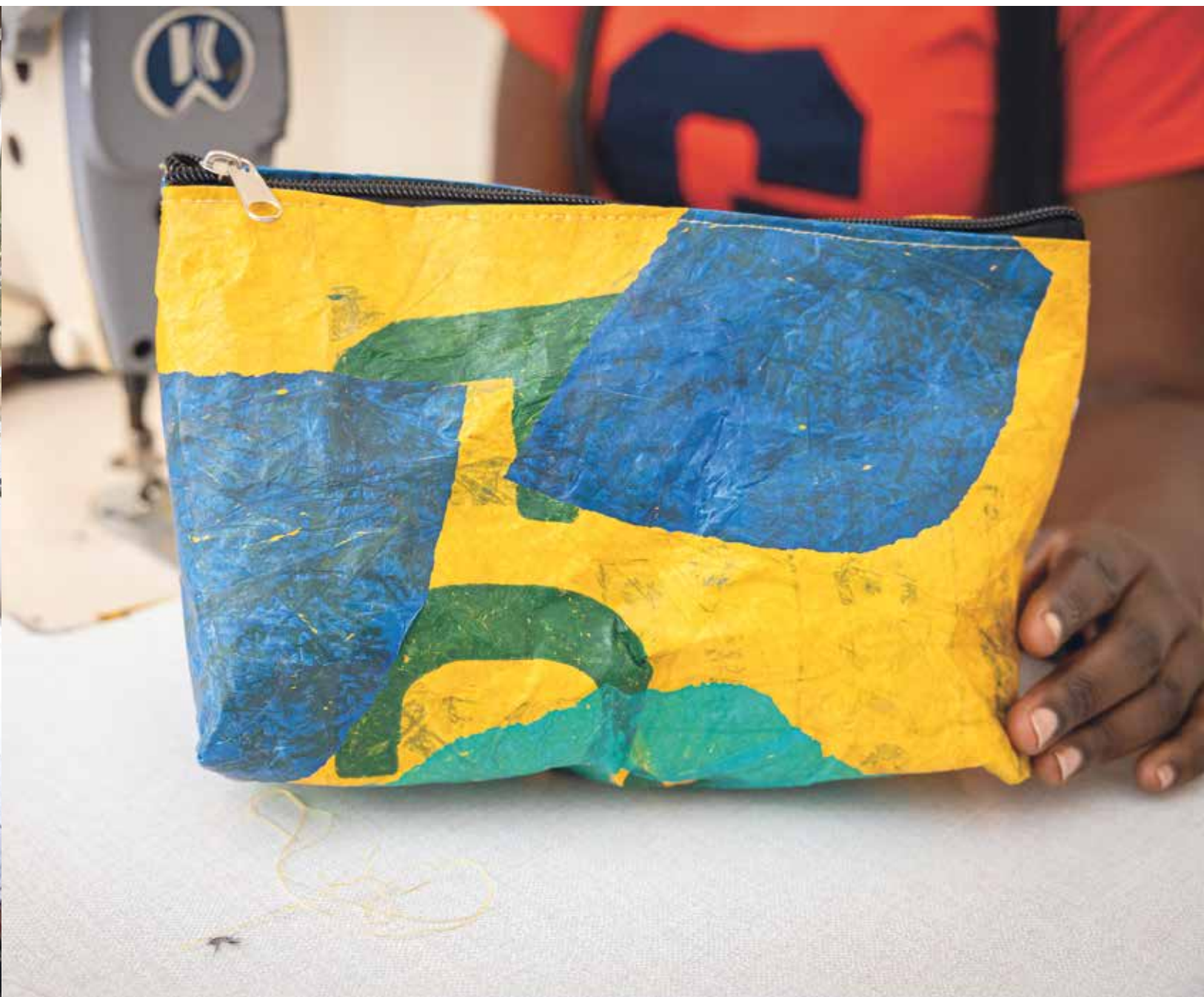
Rose Nakangu on kuuro ja yksi Kimuli Fashionabilityn 25 ompelijasta Mpigin kaupungin ulkopuolella sijaitsevassa kylässä. Hän käyttää erityisesti kuulovammaisille suunniteltua hengityssuojaa, joka helpottaa huulilta lukemista ja siten kommunikaatiota kuulevienkin kanssa. Koronapandemian aikana läpinäkyvää muovia hyödyntävä maski sai runsaasti huomiota Ugandassa.

Kimuli Fashionability valmistaa muovijätteestä muiden muassa takkeja, kauppakasseja, tietokonelaukkuja ja kukkaroita, joita myydään verkossa ja kaupoissa Ugandan ulkopuolellakin. Kimuli Fashionability tunnetaan erityisesti paikallisen sokerinvalmistajan Kakira Sugar Worksin säikeistä kierrätetyistä tuotteista.

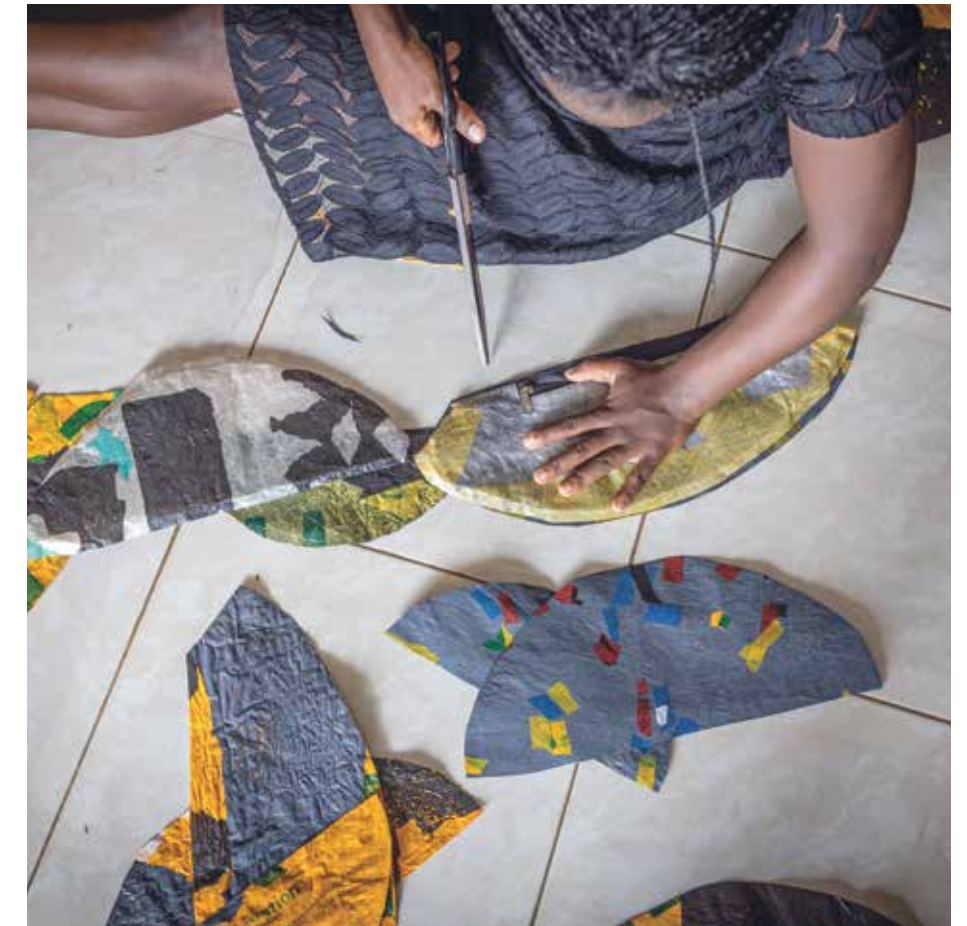
Reform Africa on kolmen naisen vuonna 2018 perustama yritys, joka valmistaa kierrätetystä muovijätteestä monenlaisia laukkuja. Se on tunnettu etenkin värikkäistä koulurepuistaan, joita yhteistyössä eri järjestöjen kanssa myydään edullisesti vähävaraisten perheiden lapsille. Kuvassa kaatopaikalta kerätyt muovisäkit prässätään tasaisiksi levyiksi, jotka leikataan ja ommellaan laukuiksi.

Viimeistelty meikkilaukku.

28-vuotias Faith Aweke on yksi kolmesta Reform African perustajasta. Yrityksellä on seitsemän kokopäiväistä työntekijää. Lisäksi se työllistää ompelijoita yli 20 osapäiväistä yksinhuoltajaäitiä. Suuren kysynnän aikana tiimi valmistaa yli 50 laukua päivässä. Valmiita tuotteita myydään niin Ugandassa kuin ulkomaillakin.

Reform Africa kierrättää noin 500 kiloa muovia kuukaudessa. Valmiit muovijätteestä prässätyt levyt leikataan ja ommellaan monenlaisiksi laukuiksi.

Englannin kielestä toimittanut Tiina Kirkas.

TYÖ LÄHTEE TARPEESTA

Teknisesti järkevin ratkaisu ei aina ole käyttäjien mielestä paras, Unicefin asiantuntija Heta Kosonen sanoo. Hän etsii ja kehittää tuotteita kehittyviin maihin.

Azraqin pakolaisleiri Jordaniassa keväällä 2016. **Heta Kosonen**, vesi- ja rakennustekniikan jatko-opiskelija, katseli avustajajärjestöjen rahoittamaa biologista jätevesipuhdistuslaitosta, jonka uutta teknologiaa konsultit olivat kehuneet.

Oli vain yksi ongelma. Laitos ei toiminut.

Kosonen haastatteli laitoksen paikallisia työntekijöitä väitöskirjaansa *Nopeat jätevesiratkaisut pakolaiskriiseissä*. He kertoivat, että laitos oli tuotu laivalla, ohjeet annettu etänä. Uusi teknologia oli silti jäänyt vieraaksi, ja tekniset ongelmat olivat jatkuneet.

Kuinka tyypillistä, Kosonen ajatteli.

Hän halusi selvittää, miksi kriisialueille ja kehittyviin maihin viedään teknologiaa, jota paikalliset ihmiset eivät osaa käyttää tai joka ei vastaa heidän tarpeisiinsa. Ketkä päättävät teknisistä hankinnoista? Kuullaanko paikallisia ihmisiä? Ja miten

päätöksenteko vaikuttaa jätevedenpuhdistuksen tuloksiin?

Azraqin pakolaisleiri, jossa asui vajaat 40 000 syyrialaista, kävisi hyvin esimerkistä.

Asiakas ensin

Kuusi vuotta on kulunut, ja Heta Kosonen pyörittelee yhä samoja kysymyksiä. Hän työskentelee YK:n lastenjärjestö Unicefin tuoteinnovaatiokeskuksessa Kööpenhaminassa.

”Selvitän, mitä kentällä tarvitaan, ja mitä tuotteita Unicefin listoilta puuttuu. Niitä joko ei ole olemassa tai valmistetaan pienellä mittakaavalla.”

Kosonen puhuu videon välityksellä kotoaan Kööpenhaminasta.

Hän muutti ensi kerran Tanskaan vuonna 2018, jolloin hän aloitti Unicefin apulaisasiantuntijana. Viime toukokuussa hän sai vakituisen työn asiantuntijana, ja yksikkö tuoteinnovaatiokeskuksessa vaihtui äitien terveydenhuollosta humanitaariseen apuun ja kriiseihin.

Perusteiltaan työ jatkuu entisellään. Kosonen etsii ja kehittää muiden avustusjärjestöjen kanssa tuotteita, joista on apua ihmisille.

”Tärkeintä on miettiä, kuka on asiakas”, hän sanoo.

Esimerkiksi hän ottaa kenttäsairaalaan, joka on parhaillaan työn alla.

”Nopeasti ja helposti koottava, standardoitu malli, josta löytyy listatut varusteet. Vähän kuin Punaisella Ristillä. Kehitän sitä Maailman terveysjärjestön WHO:n ja Lääkärit ilman rajoja -järjestön kanssa. Unicefille on tärkeää, että sairaala soveltuu lapsille.”

Siksi Kosonen varmistaa, että tilat ovat lapsille turvalliset, vessat löytyvät helposti ja alle viisivuotias voi yöpyä vanhempansa kanssa.

Yllättävä käänne

Kesällä 2017 Heta Kosonen lähti vuodeksi Duhokin alueelle Pohjois-Irakiin, äärijärjestö Isisin entiseen kalifaattiin. Hän halusi kentälle, hetkeksi pois yliopistosta.

Heta Kosonen, 33

Koulutus Filosofian tohtori (vesi- ja rakennus-tekniikka) Washingtonin yliopistosta vuonna 2018, diplomi-insinööri (vesi- ja ympäristö-tekniikka) Aalto-yliopistosta 2013

Työ Asiantuntija Unicefin innovaatiokeskuksessa Kööpenhaminassa

Perhe Avopuoliso, töissä myös Unicefilla

Harrastukset Klassinen pianonsoitto ja laulu

Kosonen oli pestautunut kansalaisjärjestö Peace Winds Japanin projektipäälliköksi ja vastaisi vesi-huollon jälleenrakentamisesta. Isis oli räjäyttänyt Pohjois-Irakissa kaiken, niin terveysasemat, koulut kuin vesipumppaamotkin. Raunioita oli kaikkialla, kuolleita sotilaita siellä täällä.

Aluksi häntä pelotti. Työ tuntui kuitenkin merkitykselliseltä, koska se mahdollisti asukkaiden paluun. Kosonen oli Irakissa vuoden. Hän palasi yliopistoon, väitteli tohtoriksi ja aikoi takaisin Irakiin.

Silloin Unicefilta tuli viesti, jossa kerrottiin, että hänet oli valittu apulaisasiantuntijaksi.

Kosonen oli hakenut Tanskaan Unicefin tuoteinnovaatiokeskukseen, koska työ vastasi sitä, mitä hän oli väitöksessään tutkinut. Hän työskentelisi äitien terveydenhuollon innovaatioiden parissa. Häneltä kysyttiin, mitä hän tietää synnytyksen jälkeisestä verenvuodosta.

Kosonen vastasi, ettei mitään.

”En ollut synnyttänyt. Olin lukenut insinööri-tieteitä, työskennellyt jätevesiprosessien parissa.”

Unicef ja YK:n väestörahoisto UNFPA halusivat tuotteita, jotka tyrehdyttäisivät verenvuodon siihen asti, että äiti ehtisi sairaalaan. Kosonen aloitti urakkansa. Hän luki tutkimuksia, otti yhteyttä yliopistoihin ja yrityksiin, keskusteli asiantuntijoiden kanssa.

Selvisi, että vuosittain 130 000 äitiä kuoli synnytyksen jälkeiseen verenvuotoon. Joitakin tuotteita vuodon pysäyttämiseksi oli kehitetty, mutta kehityksessä maissa niitä ei ollut saatavilla.

Kosonen otti työn alle niistä kaksi.

Pelastus puvusta

Nainen makaa paareilla, yllään kompressiohousut sukkelluspukukankaasta. Se on Nasg-asuste, joka tyrehdyttää verenvuodon jopa 48 tunniksi. Siinä ajassa pitäisi ehtiä sairaalaan.

Heta Kosonen katsoo valokuvaa, on selvästi ylpeä.

”Ilman asustetta voi vuotaa kuiviin 30 minuutissa.”

Artikeln finns på svenska på Kehitys-Utvecklings webbplats kehityslehti.fi.

”Työni voi olla globaalisti merkityksellistä, vaikka tuntuu, että luen vain tutkimuksia ja kirjoitan sähköpostiviestejä.”

Alun perin Yhdysvaltain avaruushallinto Nasa kehitti puvun astronauteilleen. Kosonen löysi yrityksen, joka valmisti puvun kevytversiota. Se päättyi Unicefin ja UNFPAn tuoteluetteloihin. Asuste maksaa vajaan 70 euroa, ja sitä voi käyttää 144 kertaa, joten yhden hengen hinnaksi tulee puoli euroa, Kosonen laskee. Asusteen pukemiseen ei tarvita edes lääkäriä tai sairaanhoitajaa.

Toinen tuote, jonka Kosonen sai luetteloihin, oli suolavedellä täytetty vesi-ilmapallo.

Lääkärit olivat kehittyvissä maissa käyttäneet kondomeja verenvuodon tukahduttamiseksi. Kosonen löysi amerikkalaisen yrityksen, joka myi kertakäyttöisiä suolavesi-ilmapalloja 350 euron kappalehintaan. Eteläafrikkalainen yritys ryhtyi tuottajaksi viiden euron kappalehinnalla.

Nuo kaksi tuotetta vaativat Kososelta vuosien työn.

”Yhden naisen show”, hän toteaa.

Vuonna 2020 hän siirtyi Unicefin Senegalin maatoimistoon, lasten selviytymisen ja kehityksen yksikköön. Hänen tehtävänään oli luoda malli, joka varmistaisi, että sairaaloissa ja terveysasemilla olisi happea ja lasten happinaamareita.

”Pyrin siis vaikuttamaan siihen, että päätökset lasten varusteista tehtäisiin mahdollisimman lähellä käyttäjiä.”

Ratkaisuja ongelmiin

Isä arkkitehti, äiti luokanopettaja. Heta Kosonen asui äitinsä luona Helsingin Munkkiniemessä, kävi Sibelius-lukiota, harjoitteli klassista pianonsoittoa ja tähtäsi musiikkikasvattajaksi.

Kunnes hän näki **Al Coren** dokumenttielokuvan *Epämiellyttävä totuus*.

”Kauheaa”, Kosonen muistelee.

”Iski ilmastoahdistus. Tulevaisuus ryöstetään, ympäristö tuhoutuu, jotain pitää tehdä. Tajusin, että jos valitsen insinööritieteet, voin ratkaista ympäristön ongelmia.”

Kosonen luonnehtii itseään ”päämäärätietoiseksi ja matemaattiseksi systeemi-ihmiseksi, joka haluaa tehdä asioita, joita pitää merkityksellisinä”.

Vesi- ja ympäristötekniikka tuntui luonnolliselta valinnalta. Opintojensa ohella hän työskenteli Helsingin seudun ympäristöpalveluissa (HSY), jossa hän testasi uusia jätevedenpuhdistuksen menetelmiä.

Häntä kiinnosti tekniikan ja ihmisen suhde.

”Sitä on ylenkatsottu”, hän toteaa.

”Silti se on valtavan tärkeää. Teknisissä asioissa tarvitaan tunteita, kykyä kuulla ja ymmärtää toisten tarpeita. Selvittää, mikä ongelma on. Teknisestiärkevin ratkaisu ei aina ole käyttäjien mielestä paras, ja sekin on hyväksyttävä. Humanitaarisessa työssä rahaa on usein liian vähän, joten hyvä laite voi olla vaikka kuinka simppele, kunhan se on saatavilla ja toimii.”

Toiselle puolelle

Naisten terveys ei kiinnosta rahoittajia. Näyttää siltä, että äitikuolleisuus ei ole vähentynyt viime vuosina, Heta Kosonen toteaa.

Aina ei edes tiedetä, mihin äidit kuolevat.

”Projektit ovat hankalia, uutta on hirveän vaikea saada läpi.”

Esimerkiksi hän ottaa Nasg-asusteen. Kosonen esitteli sitä rahoittajille, innosti lääkäreitä ja äitejä käyttäjiksi. Ensimmäisenä vuonna 2019 asustetta myytiin vain Papua-Uusi-Guineaan. Nykyisin se on käytössä yhdessätoista valtiossa, kuten Bangladeshissa ja Malawissa.

Viime vuosi oli ensimmäinen, jolloin Nasg-asuste levisi ilman Kososen työpanosta.

”Olin pohtinut, voiko Heta Kööpenhaminasta vaikuttaa äitikuolleisuuteen. Tajusin, että kyllä voi. Työni voi olla globaalisti merkityksellistä, vaikka tuntuu, että luen vain tutkimuksia ja kirjoitan sähköpostiviestejä.”

Päätöksentekoa kiehtoo Kososta, ja koko ajan enemmän.

”Kuka päättää, mihin avustusrahat menevät? Ja miksi? Mitä päätöksistä voi oppia? Unicefissa teen työtä rahoitusten turvin, mutta tulevaisuudessa haluaisin olla päättämässä niistä.”

Siis olla toisella puolella kuin nyt. •

Innovaatio-ohjelma tuki nuorten yritysten kasvua

Eteläisen Afrikan maissa haettiin ratkaisuja yritysten kohtaamiin haasteisiin myös päättäjien kanssa.

Miten testata uutta tuotetta kuluttajilla? Miten idea esitellään houkuttelevasti rahoittajille? Entä miten päästä kansainvälisille markkinoille?

Nuorten yritysten, startupien, merkitys työpaikkojen syntymiselle ja taloudelle yleisesti on kasvanut myös Afrikassa. Kehitystä hidastaa useissa maissa kuitenkin se, ettei osaamista ja tukea innovaatioiden, kuten uusien tai parannettujen tuotteiden, kehittämiselle ja kaupallistamiselle löydy tarpeeksi.

Tähän haasteeseen haettiin ratkaisuja Suomen rahoittamassa SAIS 2 -innovaatiotukiohjelmassa (Southern Africa Innovation Support Programme 2) eteläisen Afrikan alueella vuosina 2017–2022.

Ohjelmalla oli viisi kumppanimaata: Botswana, Etelä-Afrikka, Namibia, Sambia ja Tansania. Lisäksi mukana oli 16 jäsenmaan muodostama eteläisen Afrikan kehitysyhteisö SADC.

SAIS 2 -ohjelma keskittyi tukemaan startupeja ja muita kasvuyrityksiä vahvistamalla niin kutsuttua innovaatioekosysteemiä. Yritysten, tutkimuslaitosten, julkisen sektorin ja muiden toimijoiden välistä vuorovaikutusta tiivistämällä ja keskinäistä oppimista vahvistamalla tavoitteena oli luoda

SAIS 2 -innovaatiotukiohjelma auttaa startuppeja kehittymään Botswanassa, Etelä-Afrikassa, Namibiassa, Sambiassa ja Tansaniassa. Kuvassa Ida Telalbasic (kesk.) brittiläisestä Loughboroughin yliopistosta ja Mckevin Ayaba Southern Africa Startup Awardsista vuonna 2018.

mekanismeja, kuten tehokkaampia yrityshautomoja tai rahoitusmuotoja, tuotteiden ja palveluiden kehittämiseksi ja kaupallistamiseksi.

”Ekosysteeminen lähestymistapa on tehokkain, koska silloin monet innovaatiokehittäjien kohtaamista haasteista on valmiiksi mietitty ja jopa ratkaistu eri tahojen yhteistyön ansiosta”, SAIS 2:n ohjelmajohtajana toiminut **Flora Tibazarwa** painottaa.

Enkelisijoittajat apuna

SAIS 2 -ohjelman innovaatorahastosta tuettiin innovaatioita edistävien organisaatioiden hankkeita, joissa esimerkiksi parannettiin startupien teknisiä ja taloudellisia valmiuksia sekä edistettiin kokemusten vaihtoa kansainvälisesti. Vastaavasti kokemuksia ja neuvoja kasvuyritysten toimintaedellytysten vahvistamisesta vaihdettiin poliittisen tason päättäjien kesken.

Nuorten yritysten merkitys työpaikkojen syntymiselle ja yleisesti taloudelle on kasvanut myös Afrikassa.

Koulutuksilla oli merkittävä rooli ohjelmassa. Ohjelman johtavana asiantuntijana työskennellyt **Ilari Lindy** muistuttaa, ettei alueen maissa ole vielä juurikaan muodollista yrittäjäkoulutusta, joten oli tarve kehittää yritysten liiketoiminnan suunnitteluun, kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyvää osaamista.

”Sijoitustoiminnan tukemiseksi SAIS 2 rahoitti ainutlaatuisen enkelisijoittajien akatemian, jossa kokeneet sijoittajat kouluttivat aloittelijoita”, kertoo ohjelman ohjausryhmään kuulunut erityisasiantuntija **Marko Saarinen** Suomen Pretorian-edustustosta.

Yhtenä SAIS 2:n läpileikkaavana tavoitteena oli naisyritysten tukeminen, ja ohjelma julkaisi selvityksen naisten-

nologiayrittäjien ongelmista eteläisessä Afrikassa. Innovaatorahaston tukemissa hankkeissa haluttiin edistää myös inklusiivisia innovaatioita, joissa huomioitiin yhteiskunnassa usein syrjään jääviä ryhmiä.

”Tarkasteltiin esimerkiksi, ovatko jossain palvelussa tietyt käyttäjäryhmät, kuten ikääntyneet tai pienviljelijät, katveessa. Palvelusta kehitettiin sitten heille saavutettavampi” Lindy kertoo.

Verkosto vaalii perintöä

Numero kaksi SAIS-ohjelman nimessä kertoo, että sitä edelsi ensimmäinen osa vuosina 2011–2015.

”SAIS 1 keskittyi innovaatiopolitiikan ja ekosysteemien rakentamiseen kahdenvälisesti. SAIS 2 painottui käy-

tännön tekemiseen alueellisesti”, Flora Tibazarwa vertaa.

Marko Saarinen ja Ilari Lindy nostavat SAIS 2:n merkittäväksi saavutukseksi nimenomaan konkreettisen yhteistyön alueen tasolla.

Ohjelman aloitteesta syntynyt innovaatiokeskittymien verkosto lanseerattiin syyskuussa 2021 nimellä Southern Africa Innovation Collective (SAIC). Se vaalii osin SAIS 2 -ohjelman perintöä.

”Kiinnostus jatkaa ohjelman toimintoja on selvä. Vielä ei ole varmistunut, mitä niistä verkosto voi ottaa osakseen. Suomi ei enää ole mukana rahoittajana, vaan siitä vastaavat ohjelmassa mukana olleet kumppanimaat”, Saarinen kertoo. •

SAIS 2 -OHJELMASSA

tuettiin

26:ta

hanketta

tuotettiin kehittämispalveluita

3 300

kasvuyritykselle tai yrittäjälle

vaikutettiin yli

1 400

työpaikan syntymiseen

Ghanassa skeittipuisto rohkaisee nuoria naisia harrastamaan

Asiat sujuvat, kun ihmiset kohtelevat toisiaan kunnioittavasti, uskoo Ghanan ensimmäisen skeittipuiston perustaja Sandy Alibo.

Yakubu Hameeda Wumpini, Florence Obiri Baadu ja Eden Oyeoku käyvät Freedom-skeittipuistossa lähes päivittäin.

KIRA KAUPPI

On torstaipäivä Länsi-Afrikassa, keskellä Ghanan pääkaupunkia Accraa. Se tarkoittaa, että naisten skeittivuoro on alkamassa maan ensimmäisessä ja ainoassa skeittipuistossa, Freedom-skateparkissa.

Eden Oyeoku, Florence Obiri Baadu ja Yakubu Hameeda Wumpini panevat toimeksi. Yöllä on satanut rankasti, ja vettä on jäänyt skeittirampin väliin sen verran, että mopille ja ämpärille on käyttöä. Tämä ei naiskolmikko haittaa. Pian päärakennuksen edessä jo raikaa kaiuttimesta rytmikäs musiikki ja betoni on kuivattu.

”Ghanassa ei ole kovinkaan monta skeittaavaa naista tai skeittaria ylipäänsä. Tänne oli helppo löytää, kun puisto avattiin vuoden alussa. Hiljattain aloitin työntekijänä. Opetan muun muassa lapsia skeittaamaan”, Wumpini kertoo.

22-vuotias nainen opiskelee yliopistossa graafista suunnittelua. Skeittiharrastus löytyi kaverin innoittamana.

”Skeittasimme aiemmin eri puolilla kaupunkia, mutta vasta täällä olen saanut opetusta. Naisten ryhmä on tiivis, ja saamme toisiltamme paljon tukea. Olen introvertti, enkä olisi varmasti ilman tätä paikkaa tavannut näin paljon uusia ihmisiä. Kaikki tekeminen täällä tuntuu

järkevältä. Saan tulla omana itsenäni. Se on tärkeää”, Wumpini sanoo.

Freedom-skeittipuiston ovat rakanut sen perustaja **Sandy Alibo** ja Surf Ghana -kollektiivi. Puistossa saa käydä vapaasti sen aukioloaikoina, mutta viitisen euroa maksava jäsenyys oikeuttaa käyttämään vuoden ajan kollektiivin harrastusvälineitä, skeittilautoja, kenkiä, kypäriä ja suojia. Kahdeksassa kuukaudessa puisto on saanut yli 500 uutta jäsentä.

Paluu juurille

Ranskalais-karibialainen Sandy Alibo muutti Accraan vuonna 2018.

”Tulin Ghanaan ensin lomalle pariksi viikoksi. Pian huomasin viettäneeni maassa pari kuukautta. Muutto Ghanaan eteni omalla painollaan loma- matkasta vapaaehtoistyöhön ja omien hankkeiden järjestämiseen.”

Ranskassa Alibo teki uraa urheilun sponsoroinnissa. Hän skeittasi, surffasi ja järjesti ekstreemurheilutapahtumia. Ajatus oman osaamisen tuomisesta Ghanaan alkoi kypsyä. Muutama luovalla alalla työskentelevä ystävä oli jo muuttanut maahan.

Surf Ghana -kollektiivin toimintaa rahoittavat tunnetut brändit, kuten yhdysvaltalainen kenkävalmistaja Vans. Kollektiivi opettaa surffausta ja skeittausta, tukee tyttöjen ja naisten urheiluharrastamista, järjestää erilaisia tapahtumia ja ylläpitää skeittipuistoa.

Alibo uskoo, että asiat sujuvat, kun ihmisiä vain kohtelee oikeudenmukaisesti ja kunnioittavasti.

”Ghanassa olen saanut ensimmäisen kerran kokea, että työtäni arvostetaan ilman, että siihen sotketaan ihonväriäni. Euroopassa olen aina ensisijaisesti mustaihoinen”, hän sanoo.

”Olen Ghanassa myös oppimassa omista juuristani. Euroopassa meille ei kerrota, keitä esi-isämme olivat ja millaista elämää he elivät. Alkuperäiset juureni ovat Länsi-Afrikassa, josta esi-isäni aikoinaan riistettiin orjiksi ja laivattiin Karibiaan.”

Sandy Alibo on perustanut Ghanan ensimmäisen skeittipuiston pääkaupunkiin Accraan.

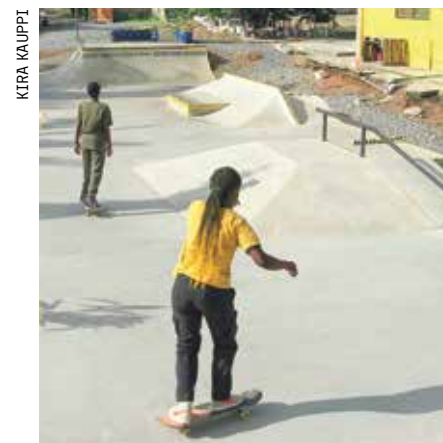
Puhtaalta pöydältä

Ghanassa Sandy Aliboa viehättää myös se, että surffi- ja skeittikulttuurit ovat vasta kehittyneissä. Urheilulajien ympärillä ei pyöri bisnestä.

”Saan luoda puhtaalta pöydältä. Voin tutkia ja löytää tapoja, joilla näitä lajeja voi täällä parhaiten harrastaa. Kollektiivissa työskentely synnyttää yhteis- kuulumuutta. Vastuu ei lepää vain yhden ihmisen harteilla. Tietoa ei myöskään haeta googlesta, vaan neuvoa kysytään yhteisöltä. Ihmiset ymmärtävät, että menestymiseen tarvitaan koko yhteisön tuki.”

Alibon mielestä on väärin ajatella, että Euroopasta vain tultaisiin Afrikan opettamaan ja tuomaan tietoa ja taitoa. Prosessi kulkee molempiin suuntiin.

”Ei voi vain tulla maahan ja rakentaa skeittipuistoa. On kuunneltava ja opittava, miten maassa toimitaan. En koskaan suunnitellut päätyväni tähän asemaan ja roolimalliksi nuorille naisille.” •

Freedom-puistossa voi skeitata vapaasti sen aukioloaikoina.

Kirja

Kun kaikki on kaupan

Suuret monikansalliset yritykset välittävät öljyä, kaivannaisia ja maataloustuotteita mahdollistakin maailmankolkista markkinoille. Aina bisnes ei kestä päivänvaloa, toteavat brittitoimittajat reportaasikirjassaan.

Ja kauppaa tehdään silloin kun kauppa käy, silloin myydään sitä mitä halutaan ja ostetaan sieltä mistä halvalla saa.” Näin laivanvarustaja Johannes Kråk selittää toimiaan, kun hän välittää kallisarvioisia elintarvikkeita varakkaalle helsinkiläisväelle Suomen sisällissodan aikana alkuvuodesta 1918.

Lainaus on **Pirkko Saision** romaanista *Passio*, mutta sen olisi yhtä hyvin voinut lausua kuka tahansa brittiläisten toimittajien **Javier Blasin** ja **Jach Farchyn** haastattelemissa raaka-ainevälittäjistä. Kirjassaan *The World for Sale* he kuvaavat kansainvälisen raaka-ainekaupan historiaa ja toimintatapoja toisen maailmansodan jälkeen. Keskiössä ovat suuret monikansalliset yritykset Glencore, Trafigura, Vitol ja Cargill, jotka välittävät niin öljyä, kaivannaisia kuin maataloustuotteitakin tuottajamaista maailmanmarkkinoille.

Blasin ja Farchyn mukaan raaka-ainevälittäjiä tarvitaan, koska tarjonta ja kysyntä eivät luonnostaan kohtaa: öljykentät, kaivokset ja viljapellot sijaitsevat usein kaukana jalostuslaitoksista ja tuotteiden loppukäyttäjistä.

Välittäjistä ovat hyötynneet myös useat valtiot, joilla on luonnonvaroja mutta ei tietotaitoa eikä globaalia suhdeverkostoa. Näitä ovat esimerkiksi Lähi-idän ja Latinalaisen Amerikan maat, jotka aikoinaan kansallistivat öljy-

varansa ja ohjasivat tuotot niitä ennen hallinneilta yhdysvaltalaisyrityksiltä itselleen.

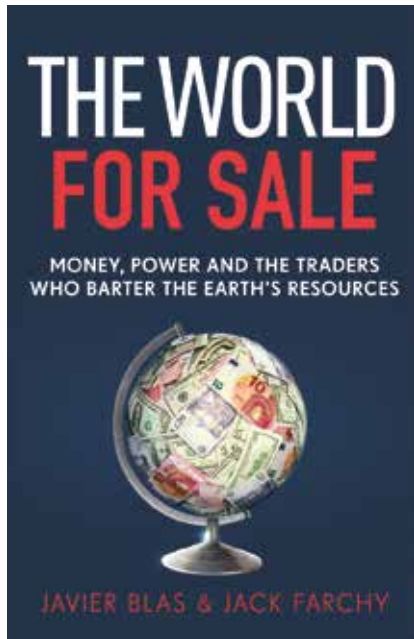
Apua kaipasi myös Neuvostoliiton jälkeinen Venäjä, kun se teki siirtymää komentotaloudesta vapaille markkinoille.

Keinoja kaihtamatta

Javier Blas ja Jach Frachy kuitenkin muistuttavat, että raaka-ainevälittäjien toiminta ei kaikilta osin kestä päivänvaloa. Heidän mielestään on kuvaavaa, että monen yrityksen päämaja sijaitsee Sveitsissä, joka vasta vuonna 2016 kielsi ulkomaalaisten virkamiesten lahjomisen. Tuolloin peruttiin myös yritysten oikeus vähentää maksamansa lahjukset verotuksessaan.

Välittäjät eivät myöskään välitä, tekevätkö he kauppvoja hyvisten vai pahisten kanssa: tärkeintä on maksimoida voitot ja minimoida niistä maksettavat verot.

Blasin ja Frachyn mukaan juurikin sodat ja kriisit avittavat suuria riskejä kaihtamattomien välittäjäyritysten bisnestä: kansainväliset pakotteet eivät estäneet Etelä-Afrikan rotusortohallitusta ostamasta öljyä 1980-luvulla eivätkä Irakia myymästä omaansa seuraavalla vuosikymmenellä. Kongon demokraattisessa tasavallassa puolestaan israelilainen liikemies **Dan Gertler** hyödynsi suhteitaan maan presidentteihin ja osti 2000-luvun alussa

Javier Blas & Jack Farchy.
THE WORLD FOR SALE.
MONEY, POWER AND THE TRADERS
WHO BARTER THE EARTH'S RESOURCES.
RANDOM HOUSE BUSINESS, 2021.

timanttikaupan monopolioikeudet 20 miljoonalla Yhdysvaltain dollarilla. Myöhemmin YK arvioi, että kongolaiset menettivät kaupassa kolmen vuoden aikana 1,36 miljardia dollaria.

Samaan aikaan Afrikkaan on välitetty muun muassa dieseliä, joka ei liian korkean rikkipitoisuuden vuoksi kelpaa Euroopan markkinoille. Vuonna 2006 puolestaan Traficuram omistama alus purki öljyjätteensä Abidjanin satamassa Norsunluurannikolla. Lopputulemana ilmaan vapautunut rikkivety tappoi ja sairastutti kymmeniä ihmisiä.

Blasin ja Frachyn mielestä Norsunluurannikon myrkkyskandaali kuvaa erinomaisesti raaka-ainevälittäjille tyypillistä haluttomuutta kantaa vastuuta tai edes tiedottaa toiminnastaan. He korostavatkin, että yritykset eivät ole mitään tahansa kaupallisia toimijoita vaan vaikuttavat suuresti niin valtiolliseen ja globaaliin politiikkaan.

”Ne muovaavat historiaa”, toimittajat summaavat.

Kirja

Vieraan vallan palveluksessa

SAKSAN KEISARIKUNTA hallitsi nykyisen Tansanian aluetta aina 1800-luvun lopusta ensimmäisen maailmansodan päättymiseen asti. Vuosisadanvaihteen olot olivat levottomat: paikalliset kapinoivat ja siirto-
maavalta vastasi äärimmäisellä väkivallalla. Myöhemmin Saksan Itä-Afrikka oli yksi eurooppalaisen suursodan taistelutanteista.

Kurittamisen ohella saksalaiset pyrkivät kitkemään kohtaamaansa vastahankaa rakentamalla terveysasemia ja kouluja paikallisille. He myös värväsivät paikallisia nuoria miehiä riveihinsä sotilaiksi, joita kutsuttiin *askareiksi*. Koulutuksen ehtona oli saksalaisen kielen, kulttuurin ja kristinuskon omaksuminen.

Romaanissaan *Loppuelämät* **Abdulrazak Gurnah** kuvaa yhden *askarin* elämää saksalaisessa Schutzgruppessa. Hamza ilmoitautuu nuorena poikana vapaaehtoiseksi

armeijaan, oppii saksan kielen ja päätyy saksalaisen upseerin palvelijaksi. Hän osallistuu maailmansodan taistoihin, todistaa järjetöntä tappamista ja näkee, kuinka saksalaisvalloittajat vaihtuvat viimein britteihin. Kaiken aikaa hän miettii, kuka hän oikein on ja kenen joukkoihin kuuluu.

Lopulta Hamza palaa entiseen kotikau-punkiinsa, löytää suunnan elämälleen ja toteaa. ”[...] vaikka maailma on sekasortoa ja joutavuuksia täynnä, se ei koskaan pysähdy.”

Dokumentin tavoin kerrotussa romaanissa Hamzan tarina linkittyy muihin tansanialaisen rannikkokaupungin asukkaisiin ja heidän elämänvaiheisiinsa. Kaikki he yrittävät selviytyä vaikeista ajoista, kuka mitenkään.

Gurnah on syntynyt Tansanian Sansibarissa mutta elänyt aikuisikänsä Britanniassa. Hänelle myönnettiin viime vuonna Nobelin kirjallisuuspalkinto.

Dokumentti

Kaikki kärsivät, kun vedenkierto häiriintyy

MWADINE MJOMBA kylvää maissinsiemeniä ja jää odottamaan sateita Maktaun kylässä Kaakkois-Keniassa. Kastelujärjestelmää ei ole, joten hän on muiden alueen viljelijöiden tavoin täysin luonnon armoilla. Läheiset Taitavuoret ovat totutusti keränneet Intian valtamereltä puhaltavat pasaatituulet sumuksi ja sateiksi, jotka ovat ravinneet alankomaiden viljelyksiä.

Nyt sateet ovat kuitenkin alkaneet oikutella: välillä ne viipyvät ja tulevat sitten yhtenä ryöppynä. Kylän ihmiset ja eläimet tosin saavat vetensä vanhasta putkesta, mutta maissille siitä ei vettä riitä, Mjomba kertoo **Toni Laineen** yhä ajankohtaisessa dokumentissa *Veden matka*.

Sateisuuden muutosta selittää lämpenevä ilmasto mutta myös Kenian maankäyttöpolitiikka, kertoo Kenian metsäviraston luonnonsuojelujohtaja **James M. Mwang’ombe** dokumentissa. Valtio on panostanut maatalouteen mutta unohtanut metsien merkityksen vedenkierrossa.

Taitavuortenkin ainutlaatuista kosteaa vuoristometsää on raivattu pelloiksi ja hakattu surutta sahatavaraksi. Tilalle on istutettu nopeasti kasvavaa eukalyptusta, joka haihduttaa runsaasti vettä ja kuivattaa maan kotoperäisiltä kasveilta. Samaan aikaan alankomaiden kulotukset leviävät ylängöille ja tuhoavat sademetsää, joka ei ole sopeutunut toistuviin paloihin samalla tavalla kuin

eukalyptus ja mänty, Mwang’ombe kertoo.

Tilanne on kestävätkin myös alueen villieläimille, jotka hakeutuvat janoisaan vuorten rinteille ja ihmisasumusten liepeille. Konfliktaitakaan ei ole välttytty.

Mwang’omben mielestä herkin vuoristometsän suojelu on mahdollista, ja hän on siinä toimillaan ja esimerkillään myös onnistunut. Muun muassa peltometsäviljely on taannut kyläläisille ravintoa, rehua ja polttopuuta Chawian alueella.

Toni Laine (ohj.).
VEDEN MATKA.
WILD HEART PRODUCTIONS OY, 2015.
KATSOTTAVISSA YLE AREENASSA
23.5.2025 ASTI.

TERVEYS ENSIN

Julian Blom oppi avustustyössä Madagaskarilla, kuinka tärkeää on huolehtia itsestään.

”HALUSIN HUMANITAARISEEN työhön. Tajusin sen, kun olin työskennellyt kansainvälisen yrityksen aluepäällikkönä Keski-Amerikassa. Pelkän voiton tavoittelu ei ollut arvojeni mukaista. Olisi ollut helppoa tehdä jotain myös paikallisten yhteisöjen hyväksi. Kartoitin avustustyön vaatimuksia. Opettelin ranskaa ja espanjaa.

Muutin tyttöystäväni luo Sveitsin Geneveen ja pääsin töihin Punaisen Ristin kansainvälisen komitean ICRC:n henkilöstöyksikköön. Hain myös Lääkärit ilman rajoja -järjestöön. Selvisin kolmen tunnin haastattelusta englanniksi, ranskaksi ja espanjaksi. Kävin valmiuskursseja. Kerroin olevani valmis lähtemään minne vain, erityisesti Syyriaan ja Irakiin. Kohta aloitin kahdeksan kuukauden pestin talous- ja henkilöstöpäällikkönä Syyriassa.

Sen jälkeen olin Irakissa, Meksikossa ja Haitilla. Madagaskarille lähdin viime helmikuussa, kun hirmumyrsky Batsirai oli runnellut saarivaltiota.

MADAGASKAR on Intian valtameren helmi. Se on myös maailman köyhimpiä valtioita ja altis hirmumyrskyille. Aliravitsemus on yleistä, ripulia ja malariaa on paljon. Hirmumyrskyt tuhoavat sadot ja pilaavat juomaveden, ja ihmiset sairastavat entistä enemmän.

Batsirai oli yksi tuhoisimmista hirmumyrskyistä vuosiin. Koordinaatioryhmämme asui Nosy Varikan alueella, jossa yli puolet terveysasemista oli vaurioitunut.

Korjasimme terveysasemia, perustimme mobiiliklinikan, puhdistimme juomavettä, rakensimme vessoja. Johdin talous- ja henkilöstöosastoa. Rekrytoin, koulutin, valvoin työoloja, seurasin rahankäyttöä. Ja kuten tavallista, karkeasti 12 tuntia kuutena päivänä viikossa.

Mutta yksi asia yllätti minut täysin: Madagaskarilla sairastin koko ajan.

EN EHTINYT palautua. Vatsa oli jatkuvasti sekaisin, kuumeilin. Hygieniä oli kehnoa, ruoat pilaantuivat nopeasti. Muutkin sairastelivat, joten palkkasimme oman kokin ja rakensimme uuden keittiön. Olin silti heikossa kunnossa, ääri rajoilla fyysisesti ja henkisesti.

Ensin ajattelin, että kyllä keho tottuu. Sitten, että en ehkä jaksakaan loppuun asti.

Työ kentällä imaisee mukaansa ja tuntuu, että energiaa ja adrenaliinia riittää. Madagaskarilla opin kantapään kautta, että terveys ei ole itsestäänselvyys. Itsestään pitää huolehtia ja jaksamistaan tarkkailla, sillä muuten ei voi olla hyödyksi muille.

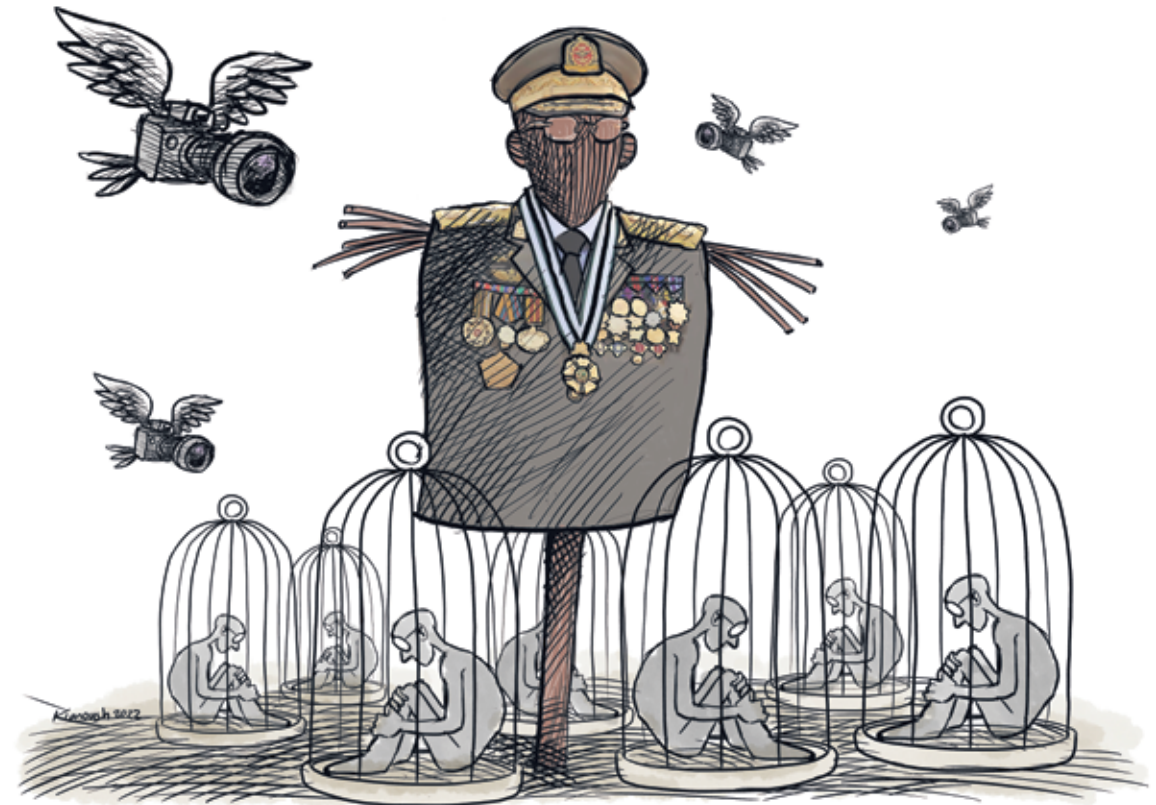
Yritin säännöstellä energiaani. Tein töitä sairaanakin.

Iltaisin hain työpaikkaa Suomesta. Halusin työn kahdeksasta neljään, harrastuksia, aikaa ihmissuhteille. Piristyin, kun työpaikka löytyi ja näin, kuinka monta terveysasemaa saimme kuntoon kolmessa kuukaudessa.”

JULIAN BLOM, 35

Koulutus Valtiotieteiden maisteri Helsingin yliopistosta vuonna 2021. Kauppätieteiden maisteri Grenoble Ecole de Management kauppakorkeakoulusta 2013 ja kandidaatti Vaasan Hankenista 2011
Työskenteli Talous- ja henkilöstöpäällikkönä Lääkärit ilman rajoja -järjestön kenttäoperaatioissa vuosina 2018–2022
Jatko Projektityöntekijänä liikekumppanuusohjelma Finnpartnershipissä, jota kehitysrahoitusyhtiö Finnfund hallinnoi ja ulkoministeriö rahoittaa
Inspiroi avustustyöhön Walter Sallesin elokuva Moottoripyöräpäiväkirja (Diarios de motocicleta) vuodelta 2004

Myanmar vuonna 2022

KIANOUSH RAMEZANI on Suomessa asuva iranilainen pilapiirtäjä.

Viisi kysymystä kehityksestä

Miten hyvin olet selvillä maailman menosta? Osa vastauksista löytyy tästä lehdestä.

TEKSTI ESA SALMINEN

1 KUINKA MONI IHMINEN TARVITSI HUMANITAARISTA APUA ELOKUUSSA 2022?

- a) 174 miljoonaa
- b) 306 miljoonaa
- c) 574 miljoonaa

2 MITEN LIHANKULUTUS ON MUUTTUNUT 50 VIIME VUODEN AIKANA?

- a) Se on pysynyt samana
- b) Se on kaksinkertaistunut
- c) Se on kolminkertaistunut

3 KUINKA MONI PERÄKKÄINEN SADEKAUSI ON JÄÄNYT VÄLIIN AFRIKAN SARVESSA?

- a) Kaksi
- b) Neljä
- c) Kymmenen

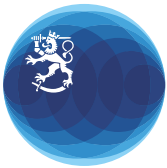
4 KUINKA MONTA IHMISTÄ OLI KUOLLUT PERUSSA KORONAVIRUSTAUTIIN HEINÄKUUHUN 2022 MENNESSÄ?

- a) 104 000
- b) 214 000
- c) 1 530 000

5 KUKA VALITTIIN KENIAN PRESIDENTIKSI ELOKUUSSA 2022?

- a) Raila Odinga
- b) William Ruto
- c) George Wajackoyah

Oikeat vastaukset: 1 b, 2 c, 3 b, 4 b, 5 b

Ulkoministeriön aineistoja kestävän kehityksen teemoihin

Maaailma2030.fi

- Teemat: Agenda 2030, Suomi ja maailma, Ilmastomuutos, Miten voin vaikuttaa?
- Tietoa, tehtäviä ja videoita eri ikäisille oppijoille
- Opettajalle-osiossa taustatietoa ja vastaukset tehtäviin

maailma2030.fi

Agenda 2030 teemapäivät – Opettajan opas

- Teemat: Agenda 2030, Ilmastotekoja, Vastuullista kuluttamista, Tasa-arvo ja ihmisoikeudet, Demokratia ja osallisuus
- Runsaasti tehtäviä 1.–9. luokille
- Opas saatavilla painettuna ja sähköisenä: teemapaivat.maaailma2030.fi

teemapaivat.maaailma2030.fi

Tilaa maksutta UM Julkaisupalveluista

- Agenda 2030 teemapäivät – Opettajan opas
- Agenda 2030 -julistee

julkaisut.um.fi

Maaailma2030.fi